

**Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»**

Педагогічний факультет

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ
кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика

№ 26

Івано-Франківськ

2017

УДК 37.0(477.86)
ББК 74.58 (4 Укр)

*Друкується відповідно до рішення
кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
(протокол № 7 від 31 січня 2013 р.)*

Інформаційний бюлетень кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика. – Івано-Франківськ, 2017. - № 26. – 76 с.

Матеріали випуску включають публікації учасників спільного науково-методичного засідання викладачів кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика та педагогів НВК «Загальноосвітня школа-ліцей № 23» з питань атестації вчителів у контексті концепції підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Редколегія випуску:

Голова редколегії:

Завгородня Т.К., доктор педагогічних наук, професор.

Члени редколегії:

відповідальний редактор Стражнікова І.В. - доктор педагогічних наук,
професор

Єгорова І.В. - кандидат педагогічних наук, доцент

Деренько В.М. - кандидат педагогічних наук, асистент

Ольга Бельбас

*учитель початкових класів,
спеціаліст першої категорії*

НВК «ЗШЛ№23 ПНУ ім.В.Стефаника»

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Досвід переконав нас у тому,
що приблизно у 85% усіх невстигаючих учнів
головна причина відставання у навчанні –
поганий стан здоров'я, якесь нездужання
або захворювання, найчастіше зовсім
непомітне і таке, що можна вилікувати
тільки спільними зусиллями матері, батька, лікаря та вчителя.*

В.О.Сухомлинський

Світ не стоїть на місці. Усе змінюється і вдосконалюється: наука, техніка, а також людина. Сучасне суспільство вже має нову дитину, що вихована вуличним та віртуальним світом комп'ютерів, гаджетів і телевізорів. Байдушність, жорстокість, егоїзм, відчуття неповноцінності, бездуховність, з ослабленим здоров'ям, низьким духовним розвитком, порушеною психікою - ось, далеко не весь, перелік відбитку сучасного часу. А звідси і низька успішність, апатія та пасивність до навчально-виховної роботи учня в школі. Ось чому сьогодні кожен педагогічний колектив виокремлює першочерговим завданням виховної роботи в школі до свого здоров'я як фізичного, так і духовного.

Виробити в дітей активну життєву позицію, зміцнити їх фізично, духовно та психічно – найважливіші завдання педагогів. Через призму виховного процесу проходить становлення маленького громадянина, змінюються його погляди та уподобання. Учень, що активно приймає участь у позакласних та загальношкільних заходах різко відрізняється від пасивного. Виступи на шкільній сцені перед аудиторією дітей та дорослих виробляють багато позитивних якостей: діти стають комунікабельними, творчими, ініціативними, культурними, артистичними, духовно збагачуються, швидко орієнтуються в різних ситуаціях та знаходять відповідне правильне рішення. Діти, що стають успішними у виховному процесі стараються не відстати і в навчанні. Ставши лідером в одному учень, не усвідомлюючи того, тягнеться і до іншого.

Людство завжди перебуває у пошуках нових ідей і цей процес розпочинається саме зі шкільної партії. Час змінює стандарти, стереотипи, потреби, і сьогодні школа теж потребує реформування. А це довгий, клопіткий процес. Людина тим і відрізняється від комахи та бджоли, що будує не за існуючими, природними інстинктами, а за народженими творчістю проектами у баченні прекрасного та гармонійного.

Колись метою школи було навчити якомога більше людей читати та писати. Зараз - це рівень початкової школи. А загальні цілі – зовсім інші. У школі викладається безліч предметів, але інформаційний простір сьогодні майже безмежний (телебачення, радіо, інтернет), тому вчитель перестає бути єдиним джерелом знань. А метою сучасної школи є підготовка дітей дожиття.

Кожен учень має отримати під час навчання знання, що знадобляться йому в майбутньому житті. Здійснення означеної мети можливе за умови запровадження технологій здоров'язберігаючої педагогіки. Основна мета сучасної школи полягає у формуванні здорової особистості. Здорової як фізично, так і духовно. Тому кожна школа сьогодні шукає свій шлях змін у просторі покращення якості освіти та виховання.

Одним із найвищих соціальних цінностей є життя і здоров'я людини. Тому держава зобов'язана забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей і за цих умов вирішити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить фізичний, інтелектуальний і духовний розвиток суспільства. Проблема збереження і зміцнення здоров'я населення, а особливо дітей, залишається однією з найбільш актуальних у сьогоденні. Щороку кількість хворих дітей збільшується. Це, зокрема, хвороби нервової, ендокринної, серцево-судинної, шлунково-кишкової, кістково-м'язової систем. Така ситуація обумовлена важким соціально-економічним станом українців, збільшенням кількості соціально небезпечних сімей, кризою духовних цінностей, зниженням рівня моральних цінностей населення. Серед головних чинників погіршення здоров'я дітей молодшого шкільного віку у більшості випадків виступають і педагогічні обставини, а саме: стресова тактика, перевантаження навчальним процесом, невідповідність методик і технологій виховання віковим можливостям дітей, нераціональна організація навчальної діяльності, відсутність формування цінності здорового способу життя. Тому і політика держави спрямована на здоров'язбереження підростаючого покоління. Ці питання знайшли відображення в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, в якій відзначено, що «пріоритетним завданням системи освіти є навчання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої цінності». В новому Державному стандарті початкової загальної освіти наголошується на формуванні здоров'язбережувальної компетентності – здатності учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупності здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [2].

Поняття “здоров'язберігаючі технології” об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. Під здоров'язберігаючими технологіями вчені пропонують розуміти:

- сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних

здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Здоров'язберігаючі технології навчають дітей жити без конфліктів. Навчають укріплювати, зберігати своє і цінити чуже здоров'я. Ці технології прищеплюють дітям принципи здорового способу життя, посилюють мотивацію до навчання.

Учитель, володіючи сучасними педагогічними знаннями, при постійній взаємодії з учнями, їхніми батьками, медичними працівниками та шкільними психологами, планує й організовує свою діяльність з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу. У своїй роботі він звертається до різноманітних педагогічних технологій. Урок – це основна структурна одиниця навчального процесу. Урок у здоров'язберігаючих технологіях повинен не викликати в учнів погіршення здоров'я. Сучасний урок – це урок інноваційний, який викликає в учнів і вчителів задоволення, стимулює цікавість, творчість. Усе це досягається різноманітними формами роботи з використанням інтерактиву та інноваційних технологій.

Сучасна освіта характеризується широким впровадженням технологічного підходу. І це є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції освіти, на якому будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного розвитку дитини.

Оздоровчі хвилинки під час уроків та виховних заходів повинні комбінувати в собі фізичні вправи для осанки, вправи для очей, рук, шиї, ніг. Фізичні вправи краще проводити під музичний супровід. Цей прийом допомагає зняти втомленість, відновити рівновагу учнів. Такі вправи можна досить успішно надавати проводити самим учням або поєднувати з елементами ігор. Наприклад: зараз похиляться вперед ті, у кого день народження взимку та весною, теж саме зроблять всі, хто народився влітку та восени. А тепер піднімуться ті, хто сьогодні прийшов до школи.

Ще у II тисячолітті до нашої ери китайські мудреці знали, що існує взаємозв'язок між рухами пальців, кисті та розвитком мислення. Це підтверджують дослідження фізіологів. У роботах В.М. Бехтерева є висновки про те, що маніпуляції рук впливають на функціонування центральної нервової системи, розвиток мовлення. Прості рухи кистей допомагають зняти загальну напругу, а також власне з рук, розслаблюють губи, що сприяє покращенню вимови звуків, розвитку мовлення дитини. Дослідження М.М. Кольцової свідчать, що кожен із пальців руки має своє представництво у корі великих півкуль головного мозку [2].

Таким чином, мовлення перебуває у прямій залежності від розвитку дрібної моторики руки.

Також актуальним є використання звукової гімнастики під час роботи на уроці. Це коли діти виголошують різноманітні звуки, строго певним способом. Такі вправи дуже корисні для всіх дітей. При вимові цих самих спеціальних звуків, голосові зв'язки починають вібрувати і ця вібрація спочатку передається на дихальні шляхи і легені, а від них уже на грудну клітку. Наприклад, під час

читання казки чи оповідання дітям дається завдання озвучити звуки, які видають тварини чи порив вітру тощо.

За допомогою такої вібрації відбувається розслаблення спазмованих бронхів і бронхіол, особливо корисна звукова гімнастика при захворюваннях дихальних шляхів, які супроводжуються спазмами, це такі недуги, як бронхіальна астма та астматичний бронхіт.

Чим сильніше сила повітряного струменя, яка виникає, при вимові різних звуків, тим сильніше сила вібрації. Дихальні вправи у поєднанні з вимовлянням звуків підвищують емоційний тонус усього організму дитини. Одним із напрямків роботи ціннісного ставлення до свого фізичного «Я» — є вміння мати високу працездатність, функціональну спроможність, здатність відновлювати силу після фізичного навантаження та емоційного навантаження. Особливої уваги в цьому напрямку заслуговує робота Пола І. Деннісона і ГейлДеннісона «Гімнастика мозку». Гімнастика мозку являє собою прості рухи і вправи, що приносять задоволення, вони допомагають вихованцям будь-якого віку розкривати ті можливості, які закладені в нашому тілі. Кілька хвилин (5-7 хвилин) занять дають високу розумову енергію.

Також чудово впливає на психоемоційний стан учнів робота на уроці в режимі арт. В основі арт-техніки лежить творча діяльність, у першу чергу малювання. Творчий розвиток є не тільки головним терапевтичним механізмом, саме він допомагає виховувати здорову особистість. За допомогою арт-техніки дитина має можливість виразити свої переживання, почуття, відношення. Крім того, творча діяльність допомагає зняти напруження, сприяє підвищенню дитячої самооцінки, впевненості у власних силах, та взагалі розвиває творчі здібності. Основна задача таких технік не в тому, щоб навчити дітей малювати. Головна мета – це духовний розвиток, самопізнання людини через творчість та покращення адаптації школярів. Творчі здібності вчитель розвиває на уроках праці та малювання, але сьогодні викладання цих предметів повинно бути ґрунтоване саме на таких методиках арт-техніки [1]. Що стосується видів арт-педагогічних технік, що їх можна запропонувати школярам, то тут можливості вчителя необмежені – від малювання, аплікації чи ліплення до колажування, виготовлення ляльок (рукавичок, маріонеток, оберегів), інсценізацій (драматизацій) та інсталяцій. Тож у розпорядження вчителя поступають як традиційні матеріали для дитячої творчості (альбоми, олівці, фломастери, кольорова крейда, фарби, пластилін), так і старі листівки, рекламні буклети та журнали, подарунковий папір, картон, фольга, клей, скотч, ножиці, нитки, мотузки, клаптики тканини. Також для проведення заняття можуть знадобитися пензлі різних розмірів, палітра, баночки з водою, губка (для зафарбовування великих площ), серветки та ганчірки, скатертини, фартушки та нарукавники (для зниження тривожності, пов'язаної із страхом забруднитися) тощо [4].

Таким чином, вчитель дає можливість учням висловити свої почуття, переживання і трішки пофантазувати, поринути у той казковий світ дитинства у який з часом дедалі важче повертатись.

Ще одним із видів проведення виховної роботи з впровадження здоров'язбережувальних технологій є казкотерапія, головна спрямованість якої збереження психічної, духовної та соціальної складових здоров'я, маючи на меті формування Я-концепції особистості, усвідомлення нею своєї значимості та відчуття гармонії із навколишнім світом, що позитивно впливає на загальний розвиток дитини [3].

Казкотерапія — це лікування казками. Знання з давніх-давен передавалися через історії, казки, легенди, міфи. Через ці твори ми пізнаємо себе, вивчаємо навколишній світ, і вони, безперечно, лікують. І саме сьогодні, на початку нового тисячоліття, до них інтуїтивно тягнуться люди. Перечитують та інтерпретують Біблію, шукають прихований смисл у казках, легендах. А може, ще й для того, щоб наново відкрити знання, що у глибині душі відомі? Ось чому, коли ми говоримо про те, що казкотерапія — це лікування казками, ми маємо на увазі спільне відкриття тих знань, які живуть у душі, і є в даний час психотерапевтичними.

Дійсно, такі уроки та заходи допомагають подолати почуття страху темряви, боротися з проблемами хвастоців, відчуження, забіяцтва. Під час діалогічного обговорення виникає ситуація, коли учні, опираючись, на власний досвід, створюють усні роздуми над проблемами персонажів і ситуацій, іде активний процес розвитку зв'язного мовлення. Для кожного віку існують свої казки, а тому цей вид діяльності має майже необмежені можливості. Для казкотерапії казки підбираються різні: народні, авторські, сучасні, психокорекційні, притчі, міфи, легенди, філософські казки та багато інших. Можливий варіант – придумати казку самотійно, або колективно разом із дітьми. Загальна ідея цього прийому полягає в тому, що дитина бачить себе на місці головного героя, живе разом із ним, вчиться на його помилках. Тобто людина з раннього віку за допомогою казок навчається приміряти на себе різні ролі: поганих та добрих героїв, творців та знищувачів, бідняків та багатих. Дитина вчиться мислити, подорожувати в часі та просторі, допомагати іншим, поважати, дружити, співчувати, а найголовніше - фантазувати, адже в наш час це скоро стане неможливо. Усе це замінять гаджети та інтернет, які нещадно знищують як інтелект, так й імунітет наших дітей.

Окрім даних здоров'язберігаючих технологій існує ще багато інших, але це ті, котрі я хотіла озвучити і донести, адже, на мою думку, вони є надзвичайно важливими. Також на уроках я стараюсь використовувати різноманітні інтерактивні ігри, методику В. П. Базарного, кольоротерапію, різноманітні руханки, фізкультхвилинки, хвилини релаксації, масажу та багато іншого.

Та все ж, щоб не використовував вчитель, найголовнішою метою є зацікавити та залучити до такої роботи учнів. Адже не все що пропонує вчитель підходить дітям, особливо початкової ланки. Тому педагог перебуває у постійному пошуку потрібних методів роботи, щоб не тільки зацікавити, але й навчити.

Отже, впровадження здоров'язберігаючих технологій потребує від учителя, по-перше, не допускати перевантаження учнів, визначаючи оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання, враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості учнів, індивідуальні мовні особливості кожного учня. Намагатися планувати такі види роботи, які сприяють зниженню втоми. Здоров'язберігаючі технології передбачають: зміну видів діяльності, чергування інтелектуальної, емоційної, рухової видів діяльності; групової й парної форм роботи, які сприяють підвищенню рухової активності, вчать вмінню поважати думки інших, висловлювати власні думки, правилам спілкування; проведення ігор та ігрових ситуацій, нестандартних уроків, інтегрованих уроків. Учитель повинен працювати так, щоб навчання та виховання дітей в школі не завдавало збитку їх здоров'ю, не знижувало рівня мотивації навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Терлецька Л. Про методи арт-терапії / Л. Терлецька // Психолог. – 2002.- № 5.– С.26.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтовані технології виховання / І. Бех // Психологія і педагогіка життєтворчості: навч.-метод. посібник. – К., 1996.- С.283-298.
3. Деркач О. Педагогіка творчості: Казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу / О. Деркач. - Вінниця: ВДПУ, 2008. - 48 с.
4. Деркач О. Педагогіка творчості: Арт-терапія на допомогу вчителю, вихователю, практичному психологу / О. Деркач. - Вінниця: ВДПУ, 2006. - 60 с.

Тетяна Бичківська

*вчитель англійської мови першої категорії,
НВК «ЗШЛ №23 ПНУ ім. В. Стефаника»*

ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

Конфуцій

Сучасний етап розвитку нашої держави вимагає від підростаючого покоління гнучкості, комунікабельності, швидкої адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, критичного мислення, вміння долати конфлікти та бути готовими до міжкультурного та міжособистісного спілкування і співробітництва. Володіння навичками іншомовної мовленнєвої компетенції стало розглядатися як засіб соціалізації, засіб, що об'єднує держави і народи. Саме тому сьогодні необхідно приділяти серйозну увагу ефективності та якості процесу навчання іноземних мов. І першочерговим завданням учителя є створення таких умов для навчання, де школярі, без шкоди для себе, могли б «потренуватися», «спробувати» себе у дорослих життєвих ситуаціях.

Працюючи з учнями початкових класів, середньої чи старшої ланки, можна зробити простий висновок - дитина, сідаючи за шкільну парту, чекає

чогось цікавого і незвичайного. Вона щира і відкрита, з великим бажанням творити, тому на уроках варто використовувати методи, що стимулюють учнів до творчої, продуктивної праці, викликають прагнення до активних дій, спілкування і висловлювання власних думок англійською мовою. Саме такими є інтерактивні методи навчання.

Низка вчених визначають інтерактивне навчання як одну з форм діалогового навчання: інтерактивність (від англ. interaction - взаємодія) – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною).

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів; це - співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці) [9, с. 5], де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу вчителю стати лідером колективу.

Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес.

Переваги інтерактивного навчання перед традиційним:

- у роботі задіяні усі учні класу;
- учні навчаються працювати у команді;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожна дитина має можливість пропонувати свою думку;
- створюється «ситуація успіху»;
- за короткий час опановується велика кількість матеріалу;
- формуються навички толерантного спілкування;
- вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Призначення інтерактивного навчання – передати знання і усвідомити цінність інших людей. Основними формами інтерактивної роботи є навчальна взаємодія учнів у парах і мікрогрупах. Оптимальний склад групи – 4-6 осіб.

Риси інтерактивного навчання:

- * двобічний характер;
- * спільна діяльність учителя й учнів;
- * керівництво процесу вчителем;
- * спеціальна організація та різноманітність форм;
- * інформаційна прогалина;
- * цілісність та єдність;
- * мотивація та зв'язок з реальним життям;

- * виховання та розвиток особистості учнів одночасно з процесом засвоєння нових знань.

Процес оволодіння учнями іноземною мовою, на відміну від оволодіння рідною, цілеспрямований, оскільки вчитель самостійно вибудовує його за навчальним планом та реалізує під час спілкування на уроках. Навчати учнів спілкуватися іноземною мовою необхідно з перших уроків, коли у школярів ще не накопичений запас мовних засобів.

Основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, яка передбачає вміння використовувати іноземну мову як засіб спілкування у різноманітних сферах життя.

На уроках англійської мови варто використовувати методи, що стимулюють учнів до творчої, продуктивної праці, викликають прагнення до активних дій, спілкування і висловлювання власних думок англійською мовою. Означеним вимогам найкраще відповідають саме інтерактивні методи навчання, які можна розглядати як творчі види діяльності, що дозволяють створювати ситуації мовленнєвої взаємодії, сприяють удосконаленню комунікативного досвіду учнів. Творчі комунікативні завдання можуть виконуватись у різних формах, зокрема індивідуально та колективно (парна, групова робота). Найбільш повно це виявляється під час проведення рольових тематичних ігор, проектної роботи, у процесі вирішення навчальних мовленнєвих ситуацій, змістом яких передбачається монологічне, діалогічне й полілогічне спілкування учасників навчального процесу. Види діяльності, що активно впроваджуються у процес навчання іноземних мов сучасної середньої школи, переконливо свідчать про наявність тенденцій до використання розвиваючого навчання, переорієнтації його видів з предметного на процесуальний і мотиваційний аспекти [8, с. 31].

Під час вивчення англійської мови, на мій погляд, ефективними інтерактивними технологіями навчання, що сприяють формуванню комунікативної компетенції учнів, є робота в парах, трійках, змінювані трійки, «карусель», «акваріум», «велике коло», «мікрофон», незакінчені речення, «мозковий штурм», аналіз проблеми, «мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо. Запропоновані технології та їх складові можна результативно використовувати як на уроках засвоєння, так і застосування знань, умінь і навичок. Крім того, елементи інтерактивних технологій можна застосовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, замість опитування, на уроках, які присвячені застосуванню знань, умінь і навичок.

Використання на уроці запропонованих інтерактивних технологій сприятиме: ефективному повторенню вивченої лексики, поповненню словникового запасу; глибокому засвоєнню навичок правильної артикуляції; розвиткові уваги, пам'яті, мислення; формуванню вмінь працювати в парах, групах тощо.

У ході навчання писемного мовлення інтерактивні форми роботи застосовують у поодиноких випадках. Інтерактивне навчання писемного

мовлення у середній школі повинно формувати і розвивати уміння обговорення, аналізу, взаємоперевірки і взаємооцінювання [4, с.4]. Аналіз творів свідчить, що учні зазвичай будують зв'язні висловлювання, спираючись на мовний досвід, а не на знання про побудову тексту, і тому не вміють упорядкувати текст у відповідності до структурно-сміслових і комунікативних особливостей, не роблять вступу, своєрідного фонового компоненту тексту, або пишуть занадто довгий вступ, кінцівку зв'язного висловлювання не співвідносять із його початком.

Методика організації інтерактивного навчання писемного мовлення керується основними принципами навчання англійської мови:

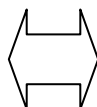
а) активність – усі учні залучені до участі у кожному етапі навчання писемного мовлення та відповідають за розвиток своїх умінь. Використання інтерактивних методів навчання при цьому передбачає активну взаємодію між учнями, взаємодопомогу і участь у груповій роботі, що дозволяє зменшити кількість помилок при написанні тексту; б) розвиток особистості – учні мають усі умови для особистісного розвитку, пізнавальної активності і творчої самостійності, набувають найважливіших соціальних навичок; в) інтегративний взаємозв'язок розвитку писемного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, читанням і усним мовленням [5, с.48-52].

Інтерактивне навчання максимально сприяє досягненню однієї з основних цілей навчання англійської мови в середній школі – розвитку вмінь висловлювати думки англійською мовою як в усній, так і письмовій формі. Необхідно зауважити, що при інтерактивному навчанні писемного мовлення відбувається і вдосконалення вмінь читання: читання написаної творчої роботи вголос у групі для подальшого її обговорення, читання тексту про себе для само- і взаєморедагування. При цьому удосконалюються уміння сприймати, осмислювати й розуміти мовлення співрозмовників.

Багаточисленні прийоми інтерактивного навчання забезпечують можливість їх вибору для вчителя. Проте, варто підкреслити необхідність ретельної підготовки до кожного уроку, на якому використовуються інтерактивні види робіт. Адже необхідно, по-перше, чергувати їх з традиційними завданнями і, таким чином, передбачити та уникнути стомлюваності учнів, а, по-друге, треба, щоб інноваційні завдання допомагали створити ситуації успіху для кожного школяра. Отже, використання інтерактивних технологій вимагає детального аналізу діяльності учня та вчителя, з одного боку, та ретельного планування уроку, з іншого.

Діяльність учителя

1. Використовує діалогічні методи.
2. Організовує дискусії.
3. Спонукає висловлювати і аргументувати власну думку.
4. Вчить правильно ставити запитання та відповідати на них.
5. Пропонує письмові роботи (вір, розповідь, лист).

Діяльність учнів

1. Висловлюють і аргументують власну думку.
2. Роблять доповіді, пишуть твори, листи.
3. Проводять захист проектів, роблять презентації.
4. Ставлять запитання до учнів та вчителя.

6. Створює проблемні ситуації, практикує захист творчих робіт та проектів.

5. Відповідають на запитання учнів чи вчителя.
6. Вміють визначити свої помилки.

Інтерактивні технології можна використовувати на різних етапах уроку в залежності від його типу, рівня підготовленості учнів, їх кількості у класі. Необхідно зауважити, що урок не повинен бути перевантаженим інтерактивною роботою (1-2 методи за урок). Важливо поєднувати новітні технології з іншими методами роботи - самостійним пошуком, традиційними методами. Наведу приклади інтерактивних завдань на кожному з етапів уроку. Для створення мотивації до навчання учням пропоную заповнити схему з ключовим словом чи питанням, підібрати асоціації до слова, продовжити думку.

Reading

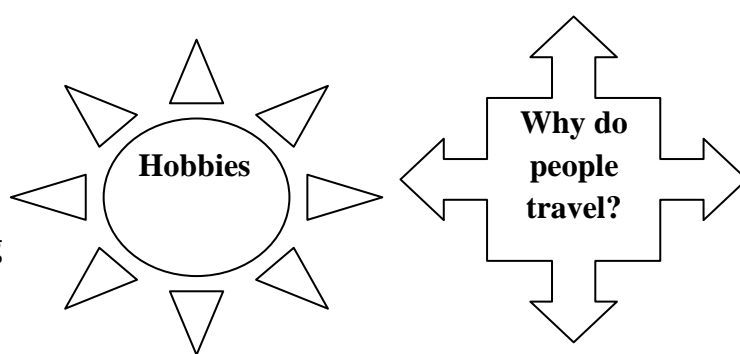
Watching TV Travelling

Gardening Fishing

Photography

Dancing

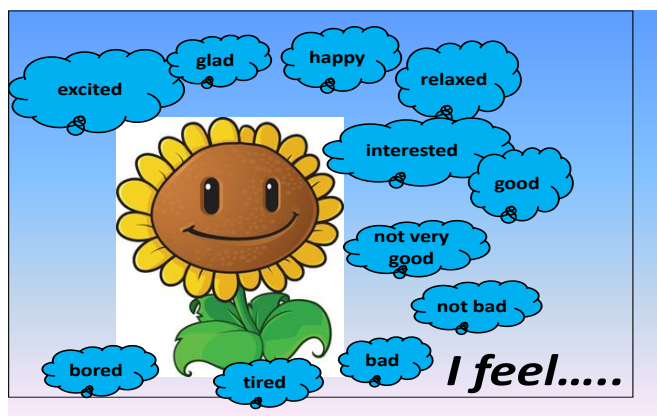
Swimming

Початок уроку виконує дві важливі функції: організацію класу до активної роботи на уроці та створення іншомовної атмосфери з метою переведення учнів на іншомовну мовленнєву діяльність. Саме на цьому етапі уроку учитель має зацікавити дітей, стимулювати їх інтерес для кращого усвідомлення ними їх діяльності на уроці. Наприклад, на основі ряду слів чи малюнків учням слід відгадати тему уроку, обговорити її, визначити цілі.

В основній частині уроку вирішуються його головні завдання. Це може бути подача нового матеріалу, тренування учнів у вживанні цього матеріалу в мовленні, практика в мовленнєвій діяльності, систематизація або узагальнення засвоєного і контроль мовленнєвих навичок та вмінь. Саме на етапі усвідомлення учнями зв'язку між вивченим та новим матеріалом, та формування вміння застосувати навчальний матеріал на практиці можна запропонувати виконання тренувальних вправ на закріплення матеріалу: 1) замініть малюнок на слово, використовуючи структуру «I've got»; 2) знайдіть минулі форми дієслова «бути» у тексті та доповніть таблицю; 3) доповніть речення, використовуючи нові лексичні одиниці; 4) прослухайте розмову по телефону та доповніть діалог питаннями у таблиці; 5) прочитайте розповідь та знайдіть неправдиві речення; в групах обговоріть питання, наприклад «Rules of Behaviour at school. All do and don'ts». Учні працюють у парі чи групі однолітків, де мобілізують свої знання, дискутують, обмінюються думками та аргументами; шукають додаткову інформацію в журналах, газетах з метою створення індивідуальної чи групової доповіді, презентації).

На етапі «рефлексія результатів та підведення підсумків» для учнів важливо розуміти для чого вони виконували певні завдання на уроці, а головне, яких результатів вони досягли в процесі навчання. Зважаючи на рівень підготовки учнів, пропоную школярам підготувати творчу роботу або груповий проект «The school of my dream», «Travelling broaden your mind», «The best place to relax». Для аналізу своєї роботи на уроці учні можуть використати схеми, в яких визначають рівень своїх досягнень, можливі труднощі (Мені найбільше сподобалось... Найважче мені вдалося ...).

Етапи уроку	Мета	Інтерактивні технології
Початок уроку		
а/ мотивація	звернення увагу учнів на проблему та стимулювання інтересу до теми	“Мозковий штурм” “Мікрофон” незакінчене речення створення асоціацій за допомогою проблемних питань чи малюнків визначення теми уроку
б/оголошення теми та мети	усвідомлення учнями своєї діяльності на уроці	обговорення з учнями плану уроку
Основна частина		
а/ подання навчального матеріалу	усвідомлення учнями зв'язку між вивченим та новим матеріалом	робота з підручником та робочим зошитом робота зі словниками, журналами, художньою літературою вивчення лексичних і граматичних одиниць використання наочності (таблиць, ілюстрацій, плакатів, карт, презентацій) “Коло ідей”
б/закріплення навчального матеріалу	формування в учнів вміння застосувати навчальний матеріал на практиці	“Крісло автора” проведення рольових ігор ведення діалогу, бесіди, диспуту (парна та групова робота)
Заключна частина		
а/ рефлексія	усвідомлення отриманих	написання творчих робіт

результатів	результатів	захист проектних робіт (парних та групових) “М’яч мудрості” “Соняшник”, “Відкритий мікрофон” аналіз своїх досягнень пошук причин труднощів
б/ підведення підсумків	узагальнення отриманих знань	

Варто зазначити, що використання інтерактивних технологій передбачає й виникнення певних проблем: для вивчення навіть невеликого за обсягом матеріалу витрачається багато часу; учні часто не мають власної думки, а якщо і мають, то соромляться висловлювати її на весь клас; часто учні не вміють слухати інших, об’єктивно оцінювати їхню думку; деяким учням важко прийняти чужу думку, йти на компроміс; учням важко змінювати методи роботи; лідери малих груп зазвичай беруть ініціативу у свої руки, а слабші учні відразу стають пасивними учні, які не володіють достатнім лексичним запасом, мають труднощі з висловлюванням власної думки англійською мовою; результати роботи учнів не завжди виявляються ефективними, і їх складно передбачити; часто виникає необхідність подальшої корекції знань, умінь та навичок.

З вищесказаного слідує, що введення інтерактивних методів та прийомів навчання має бути поступовим, починатися з простіших, паралельно застосовуючи як фронтальні, так і групові методи, враховуючи вікові особливості учнів. Щоб залучити учнів до активної мовленнєвої взаємодії, їм слід завжди пояснювати, що кожна думка є важливою, що всі вони є партнерами спілкування.

Вміле застосування інтерактивних прийомів у навчанні сприяє формуванню навичок критичного мислення та пізнавальних інтересів учнів. Діти починають почувати себе впевнено, вільно висловлювати свої думки і спокійно сприймати зауваження, вважати себе активними учасниками навчального процесу.

Інтерактивні методи сприяють ефективності та якості навчального процесу. На інтерактивних уроках учні мають змогу:

- * розширити свої пізнавальні можливості;
- * засвоювати велику кількість матеріалу за короткий проміжок часу;
- * взаємодіяти з учителем як рівноправним учасником ситуації;
- * працювати у команді;
- * висловлювати власну думку;
- * створювати «ситуації успіху».

Використання інтерактивних технологій навчання на різних етапах уроку іноземної мови – це не лише спосіб підвищити мотивацію учнів до вивчення мови, але й покращити атмосферу у класі, яка сприятиме співробітництву та порозумінню між учнями та вчителем. Взаємна довіра, рівноправність, партнерство у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального

процесу, бажання брати в ньому участь. Однак, потрібно постійно контролювати процес досягнення поставлених цілей, а у випадку невдачі змінювати тактику роботи, шукати та виправляти недоліки.

Інтерактивні методи не повинні стати самоціллю – вони мають бути засобом для створення комфортної атмосфери, яка дасть змогу реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова В. Інноваційні технології навчання від А до Я / В. Волкова. – К. : Шкільний світ, 2011. – 96 с.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4-10.
3. Комунікативні методи та матеріал для викладання англійської мови; перекл. з англ. мови та адаптація Л. В. Биркун. – Oxford Univ. Press, 1998. – с.20-48.
4. Литвин С. В. Система вправ для навчання писемного спілкування учнів старших класів середньої загальноосвітньої школи / С. Литвин // Іноземні мови. – 2001. – № 1. – с. 4-9.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун. – К., 2002. – с. 135.
7. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун. – К. : А.С.К., 2005. – с. 192.
8. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови / В. Редько // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – с. 28-36.
9. Шевченко Є. Використання інтерактивних технологій для розвитку пізнавального інтересу на уроках англійської мови / Є. Шевченко // Англійська мова та література. – 2005. – № 24. – С. 4–6.

Леся Гончак

*шкільний бібліотекар,
спеціаліст I категорії*

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім.В.Стефаника»

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ШКІЛЬНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ

Сучасний підхід до створення ефективного бібліотечного простору вимагає від бібліотекарів високого професійного рівня, що включає знання з фаху, а також володіння основами педагогічних знань. Використання бібліотекарями у своїй роботі різних педагогічних технологій – один із шляхів виконання завдань, що стоять перед бібліотекою школи. Бібліотекар повинен теоретично вивчати педагогічні технології, на практиці впроваджувати їх методи та прийоми, творчо поєднувати бібліотечні технології із педагогічними, осучаснювати роботу бібліотеки інформаційно-комунікаційними засобами.

Доцільність використання у роботі з дітьми ігрової технології підтвердили у своїх психолого-педагогічних дослідженнях Л.Вавилова, І.Носаченко, Й.Гензерг. Шкільний бібліотекар часто використовує елементи ігрової технології, так як працює з дітьми, а ігрова технологія ґрунтується на природній потребі дитини, адже гра – звична і улюблена форма її діяльності.

Водночас це ефективний засіб активізації учнів, заохочення їх до читання, відвідування бібліотеки. У бібліотечній роботі варто використовувати різні види ігор: рольові, пізнавальні, ділові, творчі, імітаційні, літературні та інші. Різними можуть бути і форми їх проведення: уявні подорожі, брейн-ринги, КВК, індивідуальні чи командні конкурси тощо. Гра може тривати протягом усього бібліотечного заходу, чи декілька хвилин, використовуватися на різних його етапах. При виборі змісту, виду чи форми проведення гри враховується вік учнів. Наша шкільна бібліотека – не тільки інформаційний, а і ігровий простір, створений бібліотекарями простір фантазії, казки. Це Книжкове містечко, де живуть Книжки та різні казкові персонажі і панує атмосфера вигадки та гри.

Інтерактивні технології – це організація освітнього процесу за допомогою певної системи способів, прийомів, методів, заснованих на багатосторонній комунікації, постійній активності, взаємодії всіх учнів та конструюванні знань ними. Елементи інтерактивного навчання застосовували на практиці В.Сухомлинський, Ш.Амонашвілі, В.Шаталов, С.Ільїн та інші відомі педагоги. Доктор педагогічних наук О.Пометун стверджує, що саме інтерактивні технології створюють необхідні умови для стимулювання пізнавальної діяльності учнів, забезпечення високого рівня їхньої активності і самостійності, що є основою їх повноцінної реалізації.

Бібліотекарі використовують інтерактивні методи для урізноманітнення форм роботи, для розвитку читацьких умінь і навичок учнів, формування читацької компетентності. Ефективними є такі методи: «Мозковий штурм», «Незакінчені речення», «Мікрофон», «Займи позицію», «Навчаючи-вчуся», робота в групах, робота в парах, ситуативне моделювання та інші.

Робота у групах дає можливість всім учням брати участь у вирішенні певних завдань, набувати навичок співробітництва та міжособистісного спілкування. Широко застосовується при проведенні різних літературних змагань, вікторин та інших формах роботи. «Мікрофон» використовується під час проведення бібліотечних заходів та занять різноманітної тематики. Кожен учасник може висловити свої враження та думки від прочитаного твору, поділитися своїм читацьким досвідом, відповідаючи на такі запитання: «Твоя улюблена книга?», «Твій улюблений письменник?», «Чи є у тебе ідеал серед літературних героїв?», «Які читаєш періодичні видання?» та інші. Використовуючи метод «Мозковий штурм» учням можна запропонувати наступні запитання: «Для чого людині потрібно читати?», «Кого можна вважати компетентним читачем?», «Якою повинна бути бібліотека у наш час?», «Що таке книга?», «Звідки ми можемо почерпнути знання?» та інші. Висловити своє ставлення до літературних героїв, їхніх вчинків читачі можуть за допомогою інтерактивних методів «Спрощене судове слухання», «Займи позицію».

Впровадження у практичну діяльність бібліотеки методів інтерактивної технології сприяє встановленню тісної взаємодії між бібліотекарем та читачами, поживляє, осучаснює процес спілкування та підвищує його результативність.

Концептуальним положенням проектної технології є робота над проектом. Вона орієнтована насамперед на самостійну діяльність учнів, створення умов для розкриття їх потенціалу. Теоретичне обґрунтування проектної технології здійснили відомі науковці Г.Селевко, І.Сисоєва, К.Баханов та інші. Основу проектної діяльності можна сформулювати тезою: «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно та де й як я можу застосувати ці знання».

Упровадження проектних технологій у бібліотеках навчальних закладів – це використання методу проектів бібліотекарями для формування в учнів культури читання, розвитку пізнавальних та читацьких інтересів, розширення бібліографічних знань, удосконалення вміння орієнтуватися у інформаційному просторі. Проект – це інноваційна форма бібліотечної роботи, що дає можливість створити оптимальні умови для творчої співпраці бібліотекаря, учнів, вчителів, батьків. Бібліотекар часто виступає у ролі помічника, наставника для учнів, які виконують міні-проекти з певних тем. У своїй роботі також впроваджує і колективні проекти.

Сфера застосування ІКТ в освіті є предметом розгляду багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Різноманітні аспекти використання ІКТ у навчально-виховному процесі вивчали у своїх працях вітчизняні науковці А.Верлань, Н.Морзе, Б.Гершунський та інші.

Шкільна бібліотека повинна бути сучасним інформаційно-освітнім центром навчального закладу, використовувати у своїй роботі інформаційно-комунікаційні технології. У бібліотеці нашої школи є комп'ютер, підключений до мережі Інтернету, є у фонді електронні ресурси, електронна база підручників та програмової літератури. Використання ІКТ розширює інформаційний простір бібліотеки, підвищує якість та оперативність надання послуг. Використовуючи ІКТ, я маю можливість знайомитися із досвідом інших бібліотекарів, підвищувати свій професійний рівень. Комп'ютер необхідний для друку різних документів (звіти, план роботи), виступів, списків літератури, для естетичного оформлення бібліотеки, проведення заходів із мультимедійним супроводом. Шкільна бібліотека має електронну пошту та сторінку на сайті школи. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють оптимізувати, удосконалити, систематизувати бібліотечну роботу.

Особистісно орієнтовані технології забезпечують умови розвитку особистості, її індивідуальних здібностей. Вони ґрунтуються на таких принципах: самоцінність особистості, глибока повага до неї, врахування її індивідуальності. Основи особистісно зорієнтованого навчання заклали ще давньогрецькі вчені Левкіпп та Демокріт, котрі працювали з кожним учнем за окремою програмою. До основоположників теоретичного обґрунтування індивідуального навчання належить насамперед К.Ушинський. Він довів, що діти за своєю природою «дуже індивідуальні» й тому вважав, що головна умова успішного навчання – врахування особливостей учнів.

Факторами становлення особистості є також інформація, книга, бібліотека. Шкільним бібліотекарям, які працюють із дітьми, важливо

застосовувати особистісно зорієнтований підхід до обслуговування користувачів. У роботі з читачами я враховую їхні вікові психолого-педагогічні особливості, індивідуальні здібності, уподобання, читацькі інтереси. Використовую наступні форми роботи: бесіди, опитування, аналіз читацьких формулярів та інформування про стан читання класного керівника, спостереження за учнями-читачами, малі форми інформаційної бібліографії (план читання, рекомендований список), індивідуальне диференційоване інформування, задоволення індивідуальних конкретних чи тематичних запитів, відзначення кращих читачів.

Особистісно зорієнтоване обслуговування читачів починаю із запису до бібліотеки, коли відбувається перше знайомство із читачем. Намагаюся, щоб у дитини залишилися приємні враження від першого відвідування бібліотеки. Стараюся бути привітною, уважною, у ході першої бесіди дізнатися про інтереси, читацький досвід дитини. Крім ознайомчої бесіди використовую наступні види бесід: бесіда для уточнення запиту (уточнення теми, мети запиту, необхідного обсягу літератури тощо); бесіда-рекомендація (пропозиція певної книги); бесіда-консультація (про ресурси бібліотеки, допомога у виборі книги); бесіда під час повернення книг (виявлення рівня сприйняття книги, думки про прочитане); бесіда-інформація (про нові книги, наступні заходи).

У бесідах використовую такі прийоми: прийом «мостів» (від знайомих і простих книг до складніших, від художньої книги до науково-пізнавальної схожої тематики, тощо); «авторитет» (при рекомендації спираюся на ім'я автора, шановане читачем); «інтрига» (розповідаю маленький, але захоплюючий епізод книги); «книга для тебе» (повідомляю читачеві, що цю книгу відібрала спеціально для нього); «читач-читачеві» (звертаю увагу на бібліометелики «читач рекомендує», зошити рекомендованих читачами книг). У індивідуальній роботі особливу увагу приділяю таким категоріям користувачів: інтелектуально та творчо обдаровані особистості, книголюби, учні, які відчувають труднощі у навчанні, «важкі» діти.

Проблема критичного мислення учнів завжди хвилювала як педагогів, так і науковців. Аналіз цього питання ми знаходимо у працях Л.Виготського, А.Леонтьєва, у роботах відомих педагогів С.Лисенкової, Ш.Амонашвілі та інших. Практику навчання критичного мислення започаткував М.Ліпман. Науковці Л.Велитченко, Г.Липкіна, Л.Рибак, Н.Чернега та інші вважають, що критичність мислення полягає в умінні оцінювати думки свої та інших людей, виявляти в них сильні та слабкі сторони, не приймати за істину кожную здогадку, а піддавати її перевірці. Вітчизняні та зарубіжні науковці (І.Авдєєва, Л.Велитченко, Н.Воскресенська, Т.Олійник, Ч.Темпл, Д.Халперн, Т.Хачумян та інші) відзначають особливу роль технології розвитку критичного мислення в сучасній системі навчання. Учні повинні вчитися аналізувати навчальну інформацію, застосовувати отримані знання на практиці у різних ситуаціях.

Технологію розвитку критичного мислення бібліотекар може успішно використовувати в роботі з читачами. Він навчає на практиці прийомам опрацювання та аналізу інформації, заохочує осмислювати, брати під сумнів,

робити висновки. В процесі критичного обговорення художніх творів учні розвивають розуміння цінності власних думок та ідей, вчать з повагою ставитися до думок інших.

Навчати учнів гнучкому мисленню бібліотекар може на основі методу «Шість капелюхів мислення», створеного Едвардом де Боно. Завдяки цьому методу учні вчать думати різними способами, об'єктивно з різних позицій оцінювати явища. Отримавши відповідні «капелюхи» у вигляді карток з їх зображенням, що відповідають певному типу мислення, учні виконують наступні завдання: виділяють факти, нову інформацію («білий капелюх»); здійснюють критичну оцінку («чорний капелюх»); звертають увагу на емоції («червоний капелюх»); відзначають позитивні сторони («жовтий капелюх»); творчо відображають: складають вірш, малюють малюнок тощо («зелений капелюх»); роблять висновки, відзначають життєві уроки («синій капелюх»). Даний метод бібліотекар може використовувати при обговоренні книг, літературних персонажів. При проведенні заходів цей метод доцільний на етапі рефлексії. Підводити підсумки заходів, обговорень можна також за допомогою сучасного методу розвитку критичного мислення – сенкану.

Використання педагогічних технологій бібліотекарем урізноманітнює роботу з читачами, сприяє позитивній та дієвій співпраці, стимулює читацьку і пізнавальну активність учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмолова О. Інноваційні технології в роботі шкільних бібліотек/ О.Єрмолова// Шкільний бібліотекар. – 2012. –№10. – С.2-10.
2. Марченко О.Формування критичного мислення школярів / О.Марченко //Х.: Вид.група «Основа»: «Триада+»,2007.–160с.–(Б-ка журн. «Управління школою»; Вип.10 (58)).
3. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.Пометун. – К., 2007. –144 с.

М. Гуменюк

вчитель трудового навчання II категорії

НВК «ЗОШ-ліцей №23 ПНУ ім. В. Стефаника»

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Навчання є найважчий і найскладніший вид праці. Поєднання навчання з продуктивною працею — це основа трудового виховання, важливий засіб гармонійного розвитку особистості.

Перебудова всіх сфер життя нашого суспільства, активізація людського фактора в розв'язанні соціально-економічних проблем підвищують вимоги до учасника суспільного виробництва. У цих умовах школа повинна готувати відповідального, дисциплінованого і, разом з тим, ініціативного, творчо думаючого і працюючого фахівця. Важливе місце тут належить трудовому навчанню учнів. Зміст трудового навчання, трудової практики має бути спрямований на виконання таких завдань:

- формувати в учнів працьовитість, культуру праці, відповідальне ставлення до праці, бережливе ставлення до природи;

- формувати техніко-технологічні та економічні знання, практичні вміння та навички, необхідні для продуктивної праці та оволодіння певною професією; розширювати світогляд учнів і розвивати їхні творчі здібності на основі взаємозв'язку трудового навчання з основами наук;

- ознайомлювати із масовими робітничими професіями;

- виховувати потребу в праці та формувати стійкі професійні інтереси й наміри.

Для виконання цих завдань необхідна зміна та вдосконалення форм організації навчально-виховного процесу.

Трудове виховання - процес залучення школярів до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передачі їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці [5, с. 278].

Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства. З цього приводу К.Ушинський писав: «Якби люди винайшли філософський камінь, то біда була б ще невелика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком заміняє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонила б суспільство» [4, с. 278].

У процесі фізичної роботи в учнів розвивається мускулатура різних частин тіла, зграбність, координація та точність рухів, витривалість, сила, уважність. Робота сприяє їхньому розумовому розвитку. Діти, зайняті різними видами праці, винахідливіші, кмітливіші, вони стикаються з різними знаряддями праці, різноманітними інструментами, матеріалами, дізнаються про їх призначення, збагачують свій словниковий запас. Участь учнів у трудовому процесі позитивно впливає на їх поведінку та дисципліну.

Важливим аспектом психологічної підготовки молодого покоління до праці є формування у нього почуття самовідповідальності.

О.Вишневецький стверджував, що почуття самовідповідальності сприяє розвитку в характері людини таких необхідних для життя і діяльності рис, як підприємливість, творчість, ініціативність. Коли ці риси «стають характерними для більшості людей, то суспільство має шанс досягнути господарського успіху і добробуту» [1, с. 279].

Трудове виховання учнів здійснюється в усіх видах праці, передусім у навчальній праці [5, с. 279]. К. Ушинський наголошував, що навчання є найважчий і найскладніший вид праці. Деяким учням легше попрацювати фізично, ніж розв'язати просту математичну задачу або написати диктант. Навчання формує потрібні трудові якості людини лише за умови, що воно має істотні ознаки праці:

- 1) свідому постановку мети;

- 2) осмислення конкретним індивідом своєї ролі в досягненні поставлених завдань;

- 3) напруження розумових сил;
- 4) подолання труднощів і перешкод;
- 5) самоконтроль.

Для цього необхідно пробудити в учнів бажання вчитися, розвинути в них пізнавальні інтереси й дати їм можливість пізнати радість успіху в навчанні. Складність розв'язання цього завдання в тому, що школярі не завжди відразу бачать результати навчальної праці [5, с. 278].

Питання організації навчальної праці, здійснення виховання у процесі навчання розглядали різні радянські та українські педагоги-дослідники. Важливим для організації навчальної праці є самостійне здобуття учнями знань, формування у них пізнавальних інтересів, інтелектуальних умінь та навичок в активній пізнавальній діяльності за допомогою різних методів і форм навчання. Поєднання навчання з продуктивною працею - це основа трудового виховання, важливий засіб гармонійного розвитку особистості.

Продуктивна праця, передусім, має спиратися на знання учнів з основ наук і спеціальні технічні та технологічні знання. Тому, добираючи трудове завдання, учитель повинен дбати про те, щоб школярі могли застосовувати свої знання з біології, фізики, креслення та інших предметів.

Крім того, продуктивна праця має бути творчою. Виконуючи трудові завдання, учні водночас вчать самостійно розв'язувати найпростіші виробничі питання.

За своїм змістом продуктивна праця повинна відповідати навчальній програмі, включати трудові операції, які нею передбачені.

Важливо, щоб продуктивна праця ознайомлювала учнів з виробництвом, щоб устаткування, інструменти, технологія, прийоми роботи, організація праці на уроці чи під час навчально-виробничої практики відповідали тим, які є на сучасних промислових підприємствах. Звичайно, така вимога стосується насамперед старших класів. У середніх і молодших класах треба перш за все дбати про те, щоб умови трудового навчання і виховання відповідали віковим особливостям учнів, щоб вони сприяли формуванню правильних уявлень дітей про основи виробництва [3, с.6].

У сучасній школі виховний та навчальний процес органічно поєднується в єдине ціле, це характерно для всіх навчальних предметів. Однак трудове навчання перебуває в особливому становищі, оскільки його зміст, застосовувані форми та методи організації навчальної роботи найчастіше не просто враховують завдання трудового виховання, а визначаються ними. Трудове навчання тісно пов'язується з позакласною та позашкільною роботою щодо вивчення основ виробництва. Така робота проводиться в різноманітних гуртках, які створюються при школах, будинках дітей та юнацтва і творчості. Слід відзначити, що зміст трудового навчання у загальноосвітній школі в цілому конкретизується, виходячи з єдиних навчально-виховних завдань, унаслідок чого забезпечується наступність між окремими його етапами. До таких завдань насамперед відносять:

- 1) поєднання навчання з продуктивною працею;

- 2) політехнічну освіту;
- 3) трудове виховання;
- 4) профорієнтаційну роботу [3, с.13].

У загальноосвітній школі склалася і постійно вдосконалюється система трудової підготовки школярів, до якої входять такі основні компоненти, які виділив у своїх працях А.Ф. Крючков [2]:

- 1) уроки з трудового навчання;
- 2) продуктивна і суспільне корисна праця в позаурочний час та в канікулярний період;
- 3) праця щодо самообслуговування;
- 4) заняття з технічної творчості й сільськогосподарського дослідництва;
- 5) профорієнтаційна робота.

Трудове навчання має велике виховне значення й покликане формувати психологічну готовність учнів до праці. Від того, наскільки правильно усвідомлюються завдання трудового навчання й наскільки глибоко вони розв'язуються, значною мірою залежить вирішення проблеми поєднання навчання з продуктивною працею.

Розглянемо деякі можливі шляхи підвищення ефективності уроків трудового навчання [6, с.48-49].

1. Навчальний матеріал слід викладати в певній системі й послідовності. Він повинен ґрунтуватися на вже вивченому матеріалі, бути доступним, відповідати конкретній темі уроку й одночасно спрямовувати учнів на вирішення більш складних, ніж раніше, питань.

При вивченні спеціальної технології необхідно спиратися на знання учнів з інших дисциплін. Так, з технології обробки деревини і волокнистих матеріалів потрібні спеціальні знання з курсу ботаніки про структуру волокон та їх фізико-механічні властивості, а для складання кінематичних схем механізмів необхідні знання з курсів фізики та креслення.

2. Важливу роль у вихованні відіграють слух, дотик, тому що образ того чи іншого предмета виникає на основі певних відчуттів. У зв'язку з цим необхідно дотримуватись високих вимог до оформлення виробів, використовуваних наочних посібників, а також до культури праці.

3. Вироблення практичних умінь та навичок має спиратися на отримані теоретичні знання і досить повне вивчення спеціальної технології.

4. Велике значення у трудовому навчанні відіграє розвиток художнього смаку учнів, їх схильності до засвоєння певної інформації.

5. Уроки трудового навчання слід будувати за такою схемою: повідомлення інформації → практичне закріплення її учнями і вироблення трудових умінь → контроль засвоєння нового матеріалу та правильності трудових умінь. У цьому випадку робота набуває певної ритмічності, продуктивність праці учнів зростає.

У процесі навчання можна побачити, які великі можливості для виховання відкриваються на кожному уроці, у вихованні немає дрібниць. Так, якщо навчити учнів правильно організувати своє робоче місце, підтримувати його

в чистоті та порядку, піклуватися про справний стан інструментів, цим самим ми закладаємо основи таких якостей характеру, як воля, дисциплінованість, відповідальність та ін. Надзвичайно великого значення для трудового виховання набуває усвідомлення учнями важливості праці, яку вони виконують. Старанність дітей, прагнення виконати трудове завдання краще і швидше визначаються тим, наскільки їх робота потрібна, суспільне корисна. Звідси зрозуміло, що важко чекати помітного виховного ефекту від виготовлення непотрібних речей, штучних моделей. Кращі вчителі, як правило, обирають тільки ті об'єкти праці, які знаходять практичне застосування. Для цього ще до початку навчального року збирають замовлення від шкільних кабінетів, від господарської частини школи. Це дає змогу спланувати послідовність роботи над об'єктами відповідно до змісту навчальної програми [3, с. 14]. Одним із основних резервів підвищення продуктивності праці стали нині винахідництво та раціоналізаторство. Ось чому виховувати творче ставлення до праці необхідно, починаючи з молодших класів. Як свідчить досвід, з цією метою вчителі залучають дітей до розв'язання технічних задач, до проведення дослідницької роботи на пришкільних ділянках [3, с. 15].

Важливим засобом трудового виховання учнів є організація колективної праці. Доведено, що можна значно підвищити виховний рівень трудового навчання, якщо поставити учнів в умови, за яких успіхи кожного залежать від того, як працюють його товариші. Для цього, наприклад, процес виготовлення виробу поділяється на окремі етапи, виконання яких доручається різним учням. У такому разі підвищується їхня відповідальність. Якщо на останньому етапі роботи буде зіпсований виріб - пропаде праця не лише того, хто виготовляв виріб на цьому етапі, а і його попередників. Спостереження показують, що при розподілі праці активність учнів значно підвищується, вони вболівають за результати не лише власної роботи, а й своїх товаришів. При цьому зростає також роль учнівського самоврядування, колективних рішень [3, с.16].

Ефективність трудового виховання учнів значною мірою залежить від рівня культури праці. Дуже важливо починати виконувати певну роботу з підготовки робочого місця. Учні необхідно ознайомлювати з тим, як розміщувати на робочому місці інструменти і заготовки, де потрібно класти технічну документацію і т. ін. При цьому на конкретних прикладах слід показати, що ці правила становлять значний резерв підвищення продуктивності праці. Тут треба посилатися на досвід передовиків і новаторів виробництва. Проаналізувавши досвід сучасних педагогів, можна сказати, що деякі вчителі, привчаючи учнів до систематичного догляду за робочим місцем, майже не використовують принцип науковості.

Позитивно може зарекомендувати себе захід «Чиста майстерня» - змагання за чистоту робочих місць. Переможців змагань нагороджують перехідним кубком «Шахова королева», яку виготовили учні старших класів на уроках трудового навчання.

Особливого значення і змісту набуває виховна та профорієнтаційна робота в умовах міжшкільних навчально-виробничих комбінатів [3, с. 19].

Критеріями трудової вихованості школярів є:

- 1) високий особистий інтерес до праці і продуктивність праці;
- 2) відмінна якість продукції;
- 3) трудова активність і творче, раціоналізаторське ставлення до процесу праці;
- 4) трудова, виробнича, планова, технологічна дисципліна;
- 5) працелюбність[5, с 284].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. Вишневецький. - Львів, обл. наук.-метод, ін-т освіти: Львів, пед. т-во ім. Г.Ващенко, 1996. - 159 с.
2. Крючков А.Ф. Общественнополезный производительный труд/ А. Крючков. - М.: Просвещение, 1984. - 120 с.
3. Тхоржевський Д.О., Назимов І.М. Трудове виховання і професійна орієнтація школярів / Д. Тхоржевський. - К.: Т-во «Знання», 1979.- 48с.
4. Ушинський К.Д.- Праця в її психічному й виховному значенні (вибрані пед. твори) / К. Ушинський. - К.: Рад. школа, 1983. - Т.І. - 106 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посіб. для студентів вищих пед. закладів освіти / М. Фіцула. - К.: Вид. центр «Академія», 2002. - 528 с.
6. Фридман Т.Б. Пути повышения эффективности обучения // Школа и производство / Т. Фридман. - 1970.- № 12.- С.48-49.

Елла Заярнюк

*учитель початкових класів, учитель-методист
НВК «ЗШЛ №23 ПНУ ім.В.Стефаніка»,*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ПОТЕНЦІАЛІВ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

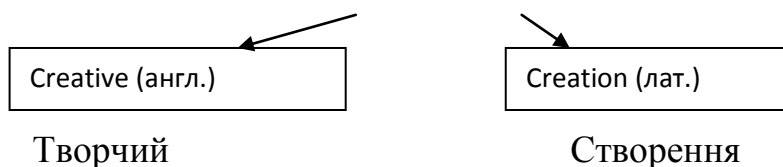
Творчість!

*Лише вона здатна вберегти
від мук і зробити життя легше!*

Ф. Ніцше

Світ, в якому ми живемо, дуже швидко змінюється. Ми постійно адаптуємося до життя в ньому. Зміни у суспільному житті і свідомості вимагають забезпечення формування креативної особистості учня на основі якісної освіти та розвитку його творчих можливостей самовдосконалення.

Одним із вирішальних чинників розв'язання цих завдань є розвиток креативного мислення учнів. Що ж таке креативність?

За схемою бачимо, що термін «креативність» має подвійне значення: творчість і створення. Але треба пам'ятати, що творчість не завжди дає творчий результат, а креативність веде до створення творчого продукту. З нею пов'язані увага, фантазія, народження гіпотез тощо.

Отже, **креативність** - творчий потенціал особистості, здатний реалізуватись у творчому процесі та сформувавши на цій основі гармонійну, всебічно розвинуту особистість.

Креативною називають таку особистість, яка прагне до творчої діяльності в усіх сферах життя, має широкі потреби та інтереси, здатна до творчого нестандартного мислення, вміє ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Креативне навчання – це процес постійної співпраці вчителя та учня. Навчальний процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлених один у одному та в справі, якою вони займаються разом. Креативне навчання має характерну рису: навчальний процес зливається з життям, із рішенням реальних творчих задач [1,с.433].

Креативне навчання є не що інше як навчання творчості, і саме воно є також творчою діяльністю.

Розвиток творчого потенціалу особистості є одним із актуальних завдань сучасного суспільства. Тому і перед школою сьогодні, коли дитині потрібні не тільки знання, але й високий творчий потенціал, компетентність, сформованість особистісних якостей, які допоможуть знайти своє місце у житті, стати активним членом суспільства і щасливою, упевненою у власних силах людиною, поряд із традиційними завданнями, постають завдання творчого розвитку особистості. Найсприятливішим для розкриття й прискореного розвитку здібностей є молодший шкільний вік. Це найвідповідальніший етап дитинства, коли дитина хоче вчитися, учиться вчитися і вірить у свої сили. Розвиток творчого потенціалу вчителя є необхідною умовою творчості й організації педагогічного процесу.

Творчість – це завжди творення, тобто побудова нового та оригінального, нестандартне бачення в звичайному нових можливостей його функціонування або включення його як частини в нову систему [5,с.21].

Творчість має на меті внутрішню досконалість, тобто, створюючи нове, людина творить саму себе.

Кожна дитина має певні здібності. Завдання вчителя – відшукати ці пагінці таланту і розвивати їх, дати можливість кожній дитині відчувати радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, допомогти дитині зрости в умовах успіху. У навчанні цінна не лише сама істина, але й сам процес її здобування, пошуку, спроби, помилки, усвідомлення прийомів розумової роботи – тобто все, що розвиває творчу думку школяра, привчає мислити і діяти самостійно. З перших днів навчання потрібно організувати в класі творче, духовне колективне життя, в якому діяльність кожного учня дарує йому радість активного пізнання, сповнює щастям спілкування з ровесниками.

Навчально-виховний процес потрібно наповнити такою творчою діяльністю, яка б сприяла повному задоволенню і розвитку пізнавальних можливостей дітей. Ефективність роботи значно підвищується при дотриманні таких психолого-педагогічних умов:

- коли створюється емоційна, доброзичлива атмосфера у процесі виконання творчих завдань;
- організація діяльності учнів з розв'язання творчих завдань здійснюється з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності тощо;

- коли вирішення творчих завдань пробуджує в кожного школяра дослідницьку активність, поглиблює інтерес до творчої діяльності, спонукає до успішних дій та досягнення поставленої мети.

Принципи організації навчання з метою розвитку творчого потенціалу молодшого школяра:

- зв'язку з практикою життя;
- саморозвитку;
- оптимального поєднання індивідуальної та колективної форм навчально-творчої діяльності;
- інформативності;
- віри в сили і можливості дитини [8].

У психолого-педагогічній літературі творча особистість розглядається як індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки — найбільш характерний. Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності та є умовою її успішного виконання.

Засоби розвитку творчих здібностей учнів:

- діалог «Учитель – учень»
- діалог «Учень – учень»
- діалог «Учень – учитель»

Творчі здібності пов'язані зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності. Творча дитина ставить завдання, використання яких вимагає простору більшого від школи, вмє знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, здатна дивуватися і пізнавати.

За компонентним складом творчі здібності поділяються на такі групи:

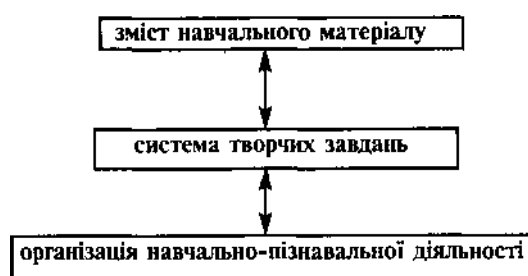
Критеріями здібності учнів до творчої діяльності є:

- застосування нових підходів до розв'язання навчальних проблем;
- комплексне і варіантне використання в навчальній практичній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;

- бачення нової проблеми у зовні знайомій ситуації, знаходження варіативних шляхів її розв'язання;
- застосування науково-доказового вибору дій у конкретній навчальній ситуації;
- проведення систематичного самоаналізу власної діяльності дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду, досвіду інших;
- прояв гнучкості під час обирання оптимального рішення у нестандартних ситуаціях[4,с.12].

Розвитком творчої особистості потрібно керувати, оскільки існують *чинники, що впливають на цей розвиток*: умови, в яких формується дитина; середовище, що її оточує; характер її навчальної діяльності.

Розвиток творчих здібностей буде ефективним, якщо в організації творчої діяльності враховується сукупність взаємопов'язаних між собою сторін:

Молодший шкільний вік — це важливий етап виховання творчого мислення дитини. Але у пошуках методів розвитку творчого потенціалу слід урахувати особливість психіки, своєрідність пізнавальної та емоційної сфер дітей цього віку.

Особливу увагу потрібно звернути на такі моменти:

- організувати спостереження. Потрібно акцентувати увагу дітей на суттєвому, новому, тому що надає роботі оригінальності;
- стимулювати творчу уяву. Потрібно допомогти зрозуміти побачене, почуте, пережите, а також віднайти зв'язки і відношення між явищами та предметами, тим самим закласти основи творчого мислення;
- розвинути потребу творчості. Для цього слід створити атмосферу престижності творчого процесу. Варто використати притаманну дітям цього віку імпульсивність та спрямувати її на творчість: запропонувати придумати загадку, казку, риму, самостійно знайти щось цікаве у природі та ін.;
- підтримати позитивні емоції. Тому завдання педагога — дозволити дитині отримати почуття задоволення від власних досягнень, від власної творчої праці;
- виховувати вольові риси характеру. За словами великого педагога А. С. Макаренка: «Відмова від ризику означає відмову від творчості»[7,с.47]. Одним із ефективних засобів виховання вольових рис характеру можуть бути різноманітні ігри;
- будь-який вид діяльності повинен містити елементи творчості.

Для того щоб здатність до творчого мислення не залишалася лише в пасивному стані, щоб отримати певні результати, потрібен постійний стимул, двигун, що активізуватиме творчість. Таким двигуном можуть стати гуртки, конкурси, змагання, олімпіади тощо.

Учитель повинен створити джерело внутрішніх сил дитини, джерело, що дає енергію для подолання труднощів і формування бажання вчитися. Використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти кожному учневі усвідомити себе повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Розвиток творчої особистості потребує впровадження нових дидактико-методичних засобів, що допомагають моделювати навчально-виховний процес, виходячи із поставленої мети.

Практика показує, що більш продуктивними, міцними, усвідомленими стають ті знання, які учень здобуває сам. Створенню умов для самостійного здобуття знань на уроках сприяють **проблемні ситуації**. Перед дітьми ставимо певне пізнавальне завдання, що містить суперечність, викликає дискусію, спонукає до роздумів, пошуків і висновків.

При вивченні нового матеріалу пропонуємо школярам вирішити завдання, для розв'язання якого необхідні нові знання, що й стають предметом вивчення на уроці.

Творчість у будь-яких виявленнях — це складний сплав усвідомлених дій, чіткого розрахунку та інтуїтивних прозрінь.

Етапи творчості:

підготовчий етап (створення проблемної ситуації, постановка проблеми, її аналіз);

процес вирішення проблеми;

інсайт (освянення);

упорядкування інтуїтивно отриманих результатів.

Існують такі **методи стимулювання творчості:**

метод евристичної загадки (розгадування загадок реалізується через:

персоніфікацію (сидить баба на городі у сто хустинок закутана — капуста);

упредметнення (стоїть посеред хати: чотири ноги, одна голова — стіл);

протиставлення (біле, а не сніг, солодке, а не мед — цукор);

метод комбінованих запитань (дитині пропонується сукупність питань, за допомогою яких вона дає певну інформацію. Наприклад, Хто?, Коли?, Куди?, Навіщо?, З ким?, Як довго?, Скільки тощо);

метод фокальних об'єктів (ознаки випадкових об'єктів переносяться на той, який має бути вдосконалений. Наприклад удосконалюється «пензлик».

Випадковий об'єкт - «лисиця». Отримуємо «рудий пензлик», «хитрий пензлик»

метод ліквідації безвихідних ситуацій (наприклад, як заставити ледаря робити ранкову зарядку, як привчити не розкидати сміття тощо);

метод «Техніка сили розуму» (вправи «Універсальність предмета») (придумати приклади, де б можна використати даний предмет), «Світ у взаємозв'язку»

(ким чи чим предмет був раніше чи стане потім); «Ігри на пропаж було б, якби зникли батьки? Учителі? Цукор?» тощо [6,с.187].

Унікальною лабораторією розуму є уява і фантазія. Без них діти не сприймали б казок, не змогли б гратись, творити. Вони є невід'ємною складовою процесу навчання вищою і найнеобхіднішою здібністю дитини.

Саме уява і фантазія допомагають розпочати розвиток творчих здібностей школярів із казки.

Основним принципом роботи вчителів початкової школи є використання сучасних досягнень вікової психології, інноваційних технологій навчання для успішного розвитку пізнавальних, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей школярів початкової школи за умови збереження та підвищення резервів їх фізичного, психічного та соціокультурного здоров'я.

У впровадженні інноваційних методів і технологій вчителі початкової школи перш за все керуються п'ятьма основними заповідями: любити, вірити, знати, поважати та розуміти дитину як основний об'єкт і суб'єкт навчальної діяльності.

Кожна дитина має певні здібності. Завдання вчителя – відшукати ці пагінці таланту і розвивати їх, дати можливість кожній дитині відчувати радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, допомогти дитині зрости в умовах успіху. У навчанні цінна не лише сама істина, але й сам процес її здобування, пошуку, спроби, помилки, усвідомлення прийомів розумової роботи – тобто все, що розвиває творчу думку школяра, привчає мислити, діяти самостійно.

Навчально-виховний процес потрібно наповнити такою творчою діяльністю, яка б сприяла розвитку пізнавальних можливостей дітей. Ефективність роботи підвищується, коли створюється емоційна, доброзичлива атмосфера, розв'язання творчих завдань здійснюється з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності; коли вирішення творчих завдань пробуджує дослідницьку активність, спонукає до успішних дій та досягнення мети.

Творча дитина ставить завдання, вимагає простору більшого від школи.

Проведення нестандартних уроків дає найбільшу можливість розвивати творчий потенціал особистості. Це урок – подорож, урок – казка, урок – концерт, інтегровані уроки, урок – гра “Що? Де? Коли?”, урок КВК, тощо. Для дитини молодшого шкільного віку основною діяльністю, в якій проявляється його творчість є гра. У самій природі дитячих ігор закладені можливості розвитку гнучкості та оригінальності мислення, здатності розвивати свої власні задуми. Добре якомога частіше проводити з учнями різні інтелектуальні ігри, що сприяють розвитку інтелектуальних здібностей школяра: “Сова”, ”Розумники й розумниці”, ”Найрозумніший” та інші.

У дитині потрібно обов'язково підтримувати будь-яке прагнення до творчості. В.О.Сухомлинський писав: “Виряджаючи дитину до школи, кожна мати вірить у те, що справжній вчитель побачить у її дитині щось таке, чого не бачить вона, і буде розвивати помічені здібності”.

Що ж розвиток творчих потенціалів дає дитині? Це веде її до успіху, запевнює дитину у тому, що вона буде успішною людиною у майбутньому, а й є уже успішною, а значить щасливою у початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта / Дж. Гилфорд // Психологія мышлення. – М. Прогресс, 1969. – С.433 – 456.
2. Національна доктрина розвитку освіти. – www.zakon.rada.gov.ua
3. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л.Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 192с.
4. Пономарьова-Семенова Р.О. Психологічні аспекти розвитку креативності обдарованої особистості / Р. Пономарьова-Семенова // Обдарована дитина. – 2007. - №7. - 12 с.
5. Пономарьова-Семенова Р.О. Теоретико-концептуальні підходи до проблеми обдарованості й креативності/ Р. Пономарьова-Семенова // Обдарована особистість: пошук, розвиток, допомога. – К., 1998. - С. 19-26.
6. Романець В.А. Психологія творчості / В. Романець. - К.: Либідь, 2001. – 288с.
7. Макрідіна Л. Сучасні технології навчання (Формування творчої особистості)/ Л. Макрідіна // Рідна школа. - 2002. - С.46-49.
8. Сологуб А. Технологія креативного навчання / А. Сологуб //Завуч. - 2005. - №28. - С.19-24.

Яна Костів

*учитель початкових класів,
спеціаліст II категорії*

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім.В.Стефаніка»

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Уміння і бажання навчатися – це той фундамент, який маю закласти я, як вчитель. Тому перед кожним уроком шукаю відповідь на «вічне» запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення у школярів, неодмінно позитивно впливала на їхні почуття і мислення, збагачувала їх досвідом самостійних пошуків та роздумів.

Головною метою мовної освіти в початкових класах є формування в учнів комунікативної компетенції – досконалого володіння навичками спілкування в будь-якому середовищі за різних обставин.

Формування особистості і її становлення відбувається у процесі навчання, коли дотримуються певних умов:

- створення позитивного настрою для навчання;
- відчуття рівного серед рівних;
- забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей;
- усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених висновків;
- можливість вільно висловити свою думку і вислухати свого товариша;
- вчитель не є засобом «похвали і покарання», а другом і радником.

Усім цим умовам відповідають інтерактивні технології, які відносять до інноваційних.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці, тощо). Інтерактивне навчання не є зовсім новим, адже подібні підходи застосовувалися з давніх часів.

Слід зазначити, що дуже часто нове – це добре забуте старе. Ще в афінській і римській школах підлітків вчили переконувати, вести полеміку, вступати в діалог. Під діалогом розуміли переговори, вільний обмін думками. Не кожному вдавалось оволодіти цим мистецтвом на належному рівні. Але таких було б ще менше, якби процес навчання будувався на диктаторстві з боку вчителя.

Інтерактивність (або відкритість до спілкування) набирає в наші дні особливого значення.

Мета інтерактивного навчання – створювання комфортних умов навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення.

Існують різні підходи до класифікації інтерактивних методів навчання. В основу класифікації дослідника М. В. Кларіна покладено принцип активності. Науковець пропонує методи фізичної, соціальної, пізнавальної активності. Так, прикладами фізичної активності є зміна робочого місця, запис, малювання тощо. В соціальну активність учні включені тоді, коли ставлять запитання, відповідають тощо. Пізнавальна активність — це доповнення учасниками викладеного матеріалу, виступ як джерело досвіду, самостійний пошук розв'язання проблеми. Звичайно всі три види активності взаємопов'язані. Інший принцип класифікації урахує ключове положення навчання, а саме взаємодії-діалогу. На думку вченого О. В. Киричука, механізми спілкування розглядаються як форми реалізації його основних функцій: інформаційної, пізнавальної, мотиваційної та регулятивної.

Інформаційні інтерактивні методи навчання — це способи діалогічної взаємодії учасників навчання з метою обміну матеріальними або духовними завдяки яким встановлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників навчання.

Дослідники О. Пометун і Л. Пироженко поділили інтерактивні методи навчання на чотири групи:

- групове навчання,
- фронтальне навчання
- навчання у грі

- у дискусії.

Існують вимоги щодо реалізації інтерактивних методів навчання, невиконання яких може звести їх ефективність до нуля. Необхідно провести вступне заняття, адже учні абсолютно не знайомі з подібними методами роботи, що різко змінюють усталений стиль навчання. На цьому занятті слід: по-перше, чітко і зрозуміло пояснити, що таке інтерактивне навчання, по-друге, довести до відома учнів та опрацювати з ними правила роботи в групах, складені у зрозумілій формі. У своїй роботі користуюся такими правилами для учнів:

Кожна думка важлива.
Не бійся висловитися!
Ми всі – партнери!
Обговорюємо сказане, а не людину!
Обдумав, сформулював, висловився!
Говори чітко, ясно, красиво!
Вислухав, висловився, вислухав!
Тільки обґрунтовані докази!
Вмій погодитися і не погодитися!
Важлива кожна роль.

Без доброзичливої атмосфери в колективі застосування інтерактивного навчання неможливе, тому потрібно її створити і постійно підтримувати. Для кожного вчителя, який у своїй роботі користується таким методом, слід сумлінно готуватися. "Легке" за формою інтерактивне навчання надзвичайно важке для вчителя, адже добитися дисципліни і уваги за рахунок "сидить тихо!" неможливо. Окрім того, потрібно спланувати впровадження, робити його поступово.

В роботі повинні бути задіяні в тій чи іншій мірі всі учні. Сильні учні, а також особистості з високим рівнем контактності будуть проявляти вищу активність, ніж замкнуті і слабкі. Проте слід постійно "втягувати" їх в роботу, створювати ситуації успіху.

У процесі застосування інтерактивного навчання постійно виникають різні проблеми та труднощі. Наведу деякі типові проблеми із якими я зіткнулася під час роботи:

1. Головна проблема: учень часто не має власної думки, а якщо і має, боїться її висловлювати її відкрито, на весь клас.
2. Часто школярі не вміють слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку, рішення.
3. Учень не готовий в процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс.
4. Учням важко бути мобільними, змінювати обстановку, методи роботи.
5. Труднощі в малих групах: лідери намагаються "тягнути" групу, а слабші учні відразу стають пасивними.

6. При обговоренні замість аргументувати свою думку, учень починає демагогію: "Ви ж самі сказали, цінною є кожна думка, а я так думаю і Ви мене не переконаєте!"

Проте за умови вмілого впровадження інтерактивних методів навчання вони дозволяють залучити до роботи всіх учнів класу, сприяють виробленню соціально важливих навиків роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговорення.

На мою думку, у 1 класі доцільно використовувати такі інтерактивні технології : «Робота в парах», «Знайди когось», «Мікрофон», «Незакінчене речення». У 2 класі: «Робота в малих групах», «Карусель». У 3-4 класах: «Мозаїка», «Проект», «Прес», «Дерево рішень», «Шкала думок» та ін.

У своїй практиці я використовую різні інноваційні методи навчання. Добре спрацьовує вправа «Мозковий штурм», яка дає можливість повторити вивчене на попередніх уроках та узагальнити почуте. Ця вправа – шкала виявлення рівня знань, швидкості мислення вихованців.

У дітей зник страх перед неправильною відповіддю. Самостійний пошук учнями відповіді на запитання «Чому?» приносить мені масу задоволення. Спираючись на власний досвід, учні самі пропонують завдання, ставлять запитання та шукають на них відповіді.

Найбільшою проблемою, з якою я зіткнулась на початку роботи, був байдужий дитячий погляд. Далеко не всі мої вихованці виявили бажання виконувати додаткові завдання. Починала працювати з невеликою групою дітей. Допомога батьків, результати роботи однокласників розширили коло наших однодумців. Я досягла того, що мої учні на уроці цікавляться питаннями, які виходять за рамки об'єму необхідних знань, зазначених у програмі.

Також на уроках використовую мультимедійні презентації. Мультимедіа - це представлення об'єктів і процесів не традиційним текстовим описом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звуку, тобто в будь-який відомий у наш час спосіб. З допомогою презентації стараюсь не тільки продемонструвати матеріал з теми, яка вивчається, а й розвивати у школярів творче, логічне та алгоритмічне мислення.

Шляхом застосування мультимедійних засобів на уроці одержую дві основні переваги - якісну і кількісну. Якісно нові можливості очевидні, якщо порівняти словесні описи з безпосереднім аудіовізуальним уявленням. Кількісні переваги виявляються у тому, що мультимедіа - середовище значно вище за інформаційною щільністю. Як відомо, одна сторінка тексту містить інформацію, яку вчитель промовляє приблизно за 1-2 хвилини. Кожен учитель знає, як відбувається запам'ятовування інформації: якщо інформація сприймається тільки слухом, засвоюється 20% її обсягу; якщо лише за допомогою зору, запам'ятовується 30% матеріалу. За умови комбінованого поєднання «включення» слухового й зорового каналів інформації учень спроможний засвоїти до 60% інформації. От чому краще «один раз побачити, ніж сто разів почути». А застосування мультимедіа дає змогу об'єднати текст,

звук, графічне зображення, відеозображення та ще й улюблену дітьми анімацію (мультиплікацію). Таким чином, використання на уроках мультимедійних презентацій допомагає мені наблизити дітей до життя і відповідно досягнути на уроці високих результатів.

Мультимедійні презентації просто незамінні на уроках природознавства. З їх допомогою учні віртуально подорожують у будь-який куточок рідного краю і далеко за його межі.

Під час таких уроків створюються умови для активного спілкування, за якого учні прагнуть висловити думки, вони з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до матеріалу, що вивчається. Залучаю дітей самостійно працювати з навчальною, довідковою та іншою літературою, використовувати технічні засоби для створення проєктів. Спочатку можна запропонувати знайти цікаву інформацію про письменника, творчість якого вивчаємо, тварин та рослин нашого краю, створити правила роботи за комп'ютером, корисна та шкідлива їжа тощо.

Тому застосування інноваційних технологій у початковій школі створює широкий спектр можливостей для реалізації дидактичної мети, розвитку творчості, формування образного мислення та виховання любові до рідного краю і всього оточуючого.

Таким чином, інтерактивні методи у поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі. Різноманітність методів інтерактивного навчання дозволяє вчителю доцільно підібрати методи саме для конкретної теми, а також вибрати методи відповідно до рівня знань учнів класу. Переваги інтерактивного методу навчання полягають у тому, що: за один і той же проміжок часу можна виконати більший обсяг роботи; досягається висока результативність у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь учнів.

Впровадження системи інтерактивного навчання приносить користь: конкретному учню – усвідомлення включення в спільну роботу, комунікативну готовність до роботи у групах на інших уроках, розвиток рефлексії, становлення суб'єктивної позиції в навчанні; навчальній групі – розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі, формування ціннісно орієнтованої єдності групи, прийняття моральних норм і правил спільної діяльності; класу: оцінювання процесу і результату спільної діяльності, підвищення пізнавальної активності класу, розвиток аналізу й самоаналізу у процесі групової роботи; у траєкторії зв'язку “клас-учитель” – нестандартний підхід до організації навчального процесу, підвищення пізнавальної активності класу, багатомірне опанування навчального матеріалу, формування готовності до особистісної взаємодії. Використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку / О. Біда // Початкова школа. 2007. - №7.

2. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання / І. Гейко // 3 досвіду роботи. - 2004. - № 3/4. - С.229-232.
3. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О. Єльнікова // Імідж сучасного педагога. - 2001. - № 3-4 (14-15). - С.71-74.
4. Інтерактивні методи навчання у підготовці спеціалістів для банківської системи України: Зб. наук. праць. – Суми – Харків, 2001. – 250 с.
5. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами / О. Комар // Рідна школа. - 2006. - № 5. - С.57-60;
6. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. - №5/6.
7. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології. К., 2000. – 368 с.
8. Освітні технології. / За ред. О. М. Пехоти. – К., – 2002. – 255 с.
9. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун. – К., 2002. – 136 с.
10. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів / О. Саган // Початкова школа. – 2002. - №3.
11. <http://murmuienko.webnode.com.ua/news/%D1%96nteraktivn%D1%96-metodi-navchannya-v-pochatkovikh-klasakh/>
12. <https://sichneva2016.jimdo.com>

Мар'яна Кузишин

вчитель німецької мови, спеціаліст

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім. В. Стефаніка»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ

Починаючи з кінця 20-го століття швидкість людського життя зростає дуже великими темпами і освіта не завжди встигає за технологіями, що швидко змінюються. Сьогодні все більше говорять про те, що місія сучасної освіти полягає у тому, щоб виховати громадян, які зможуть жити і працювати у суспільстві, яке стає більш складним та динамічним. Відповідь системи освіти на ці запити – це ідея компетентнісно-орієнтованої освіти. В умовах інформаційного суспільства, в якому швидко застарівають знання про світ, необхідно не стільки передати учням суму тих чи інших знань, скільки навчити їх здобувати ці знання самостійно, вміти використовувати їх для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань. Завдання школи – запропонувати учням наявні у людства ресурси для компетентної діяльності і надати можливості випробувати різні способи їх використання.

Одним із таких ресурсів і є проектна діяльність, до якої дедалі активніше починають звертатися вчителі і яка знаходить все більше поширення у системі освіти різних країн світу. Причини цього явища, як вважають дослідники, криється не тільки у сфері педагогіки, але й у сфері соціальної, а саме:

- * необхідність не стільки передавати учням суму тих чи інших знань, скільки навчити їх здобувати знання самостійно, використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних задач;

- * актуальність розвитку в учнів комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах, виконувати соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника і т. ін.), долати конфліктні ситуації;
- * необхідність широких людських контактів, точок зору на одну проблему, знайомства з різними культурами;
- * значущість для діяльності людини умінь користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Зважаючи на вище викладене, питання ефективності проектної діяльності на уроках іноземної мови, та, зокрема, німецької мови є недостатньо дослідженим у сучасній школі. Тому впровадження методу проектів в навчально-виховний процес обумовлює актуальність даної теми та в свою чергу потребує його детального вивчення.

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення учнів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі. Проектна діяльність передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує учнів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість, працюючи у команді діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. Великою перевагою проектної діяльності є вміння, які набувають учні, а саме:

- Ø планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;
- Ø використовувати багато джерел інформації;
- Ø самостійно збирати і накопичувати матеріал;
- Ø аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку;
- Ø приймати рішення;
- Ø встановлювати соціальні контакти (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним);
- Ø створювати «кінцевий продукт» - матеріальний носій проектної діяльності;
- Ø представляти створене перед аудиторією;
- Ø оцінювати себе та інших.

Як на мене, в даний час метод проектів повинен широко використовуватися в сучасній світовій методиці викладання будь-якої іноземної мови, зокрема німецької мови, так як він дозволяє органічно інтегрувати знання учнів з різних галузей для вирішення окремо взятої практичної проблеми. Метод проектів дозволяє учням проявити самостійність у виборі джерел інформації, способу її викладу і презентації, дає можливість індивідуально працювати над темою, яка викликає найбільший інтерес у кожного учасника проекту, що, звичайно, підвищує активність учня на уроці та мотивує до вивчення німецької мови. Учень сам обирає об'єкт дослідження, сам для себе

вирішує: чи обмежитися підручником з німецької мови, чи звернутися до додаткових джерел інформації. Це ідеальна можливість здобувати та застосовувати знання німецької мови індивідуально і творчо, що дає учням реальне відчуття власних досягнень, дозволяє розвивати мовні навички й уміння на практиці.

Варто відзначити, проекти, що призначені для вивчення німецької мови, володіють такими відмінними особливостями, серед яких головними є наступні: використання німецької мови в ситуаціях, максимально близьких до умов реального спілкування; акцент на самостійній роботі учнів (індивідуальній і груповій); вибір теми, яка викликає найбільший інтерес в учнів; відбір мовного матеріалу, видів завдань і послідовність роботи відповідно до теми і мети проекту; наочна презентація результату.

Важливо підкреслити також і роль учителя в процесі реалізації методу проектів: він уже перестає бути джерелом знань для учнів і перетворюється на організатора пізнавальної діяльності школярів.

До сьогодні немає єдино складеної типології проектів. Зазвичай кожен вчитель обирає для себе одну класифікацію, яка на його думку є правильною з точки зору предметної орієнтації. Часто учні обирають інформаційно-дослідницькі та творчі проекти. За тривалістю це можуть бути як короткострокові, так і середньострокові та довгострокові проекти. Залежно від кількості учасників учні виконують індивідуальні проекти (наприклад, учні молодших класів можуть описати свої сім'ї та скласти родинне дерево або представити свої індивідуальні проекти про друзів, їхні захоплення, інтереси, захищаючи ці проекти німецькою мовою) та групові проекти (для учнів молодших класів може бути обраний проект на тему «Пори року», де кожна група, описуючу пори року, використовує загадки, кросворди, різноманітні ребуси, вірші, пісні; для учнів старших класів може бути запропонований колективний проект «Визначні місця Німеччини» або «Подорож по німецькомовних країнах», такий проект можна представити у вигляді віртуальної гри, де учні готують і розігрують екскурсію головними об'єктами міста чи країн, виконуючи ролі екскурсовода, туристів, поліцейського, художника).

З власного досвіду роботи хочу зазначити, сучасним учням надзвичайно цікаво працювати над проектами. Мої учні з великим задоволенням та ентузіазмом представляють альбомні (пошукові чи творчі) проекти: постери, плакати, малюнки, карти, таблиці, фото колажі тощо; інформаційні: газетні статті, репортажі, анкети, туристичні проспекти, рекламні буклети, телеанонси тощо; рольово-ігрові: інтерв'ю, рольові ігри; творчі: оповідання, віршування, листи, вітальні листівки.

За методом проекту можна опрацьовувати будь-яку тему на уроках німецької мови. Під час першого уроку вивчення нової теми мої учні з нетерпінням чекають оголошення тем проекту, після діагностування організовуються в групи за інтересами, розподіляють обов'язки та починають працювати над проектом. Вважаю, що метод проектів можна застосовувати

навіть на початковому етапі вивчення мови при опрацюванні тем «Моя сім'я», «Мій друг», «Їжа», «Одяг», «Зовнішність», тому що учні із задоволенням продукують постери, буклети, інсценізації. Для старшої ланки доцільніше здійснювати захист проектів шляхом створення презентацій у програмі «PowerPoint», «Publisher» та створення веб-сторінок. Після презентації проектів учні повинні поповнити свій лексичний запас новими лексемами, удосконалити комунікативні, лінгвістичні і соціокультурні навички, здобути вміння конструювати публічний виступ та презентувати результати діяльності, здійснювати оцінювання та самооцінювання роботи над проектом. Проте головне на мою думку – це відчуття учнями успішної реалізації виконаної роботи, позитивна мотивація активної пізнавальної та дослідницької діяльності, вдосконалення навчальних вмінь та навичок, творчий саморозвиток особистості.

Отже, проектна робота не може бути єдиним методом, який сприяє розвиткові комунікативних, лінгвістичних і соціокультурних навичок. Але, на мій погляд, цей прийом є найефективнішим для роботи майже на усіх рівнях вивчення мови для різних вікових груп та для учнів з різними розумовими здібностями. Проектна робота — це ідеальна можливість для учнів використати свої знання з німецької мови індивідуально та творчо, що дасть їм реальне відчуття власних досягнень. Використання проектної методики в процесі навчання дає змогу застосовувати мовні навички та вміння на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегьом Ф. Проект на уроці іноземної мови / Ф. Бегьом. – К.: Основа, 2007. – 45 с.
2. Голубченко М. Проектна діяльність у школі / М. Голубченко. – К.: Шк.. світ, 2007. – 128 с.
3. Осмоловський А. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості / А. Осмоловський // Шлях освіти. – 2000. – №2. – с.34-37.

Надія Курівчак

вчитель хімії,

спеціаліст вищої категорії, старший вчитель

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім. В. Стефаника»

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Сучасний підхід до викладання будь-якої базової дисципліни в школі спрямований на розвиток учня як мислячої особистості. З основами логічного мислення, необхідними для осмисленого засвоєння матеріалу, учні ознайомлюються ще в початковій школі. Проте всі погодяться з думкою, що цей процес безперервний. Тому вивчення будь-якої базової дисципліни покликане передусім забезпечити всебічний розвиток учня, у тому числі й уміння логічно мислити.

В умовах посиленого росту об'єму інформації що поступає, через широкі зміни в інформаційному світі, певні знання швидко «старіють» і стають непридатними для прогресивного застосування. В суспільстві виникає потреба в особистостях, здатних до самореалізації, до саморозвитку, в людях, які мають

нестандартне мислення. Тому проблема пошуку і навчання обдарованих дітей викликає гострий інтерес.

На сьогоднішній день актуальним є використання різних форм навчального процесу — це інтегровані уроки, лекційно-семінарські або лекційно-практичні заняття, науково-пошукові роботи, які передбачають написання курсових робіт учнями. Всі ці форми навчання передбачають вихід учня і вчителя за рамки вузького кола понять одного предмету і формування цілісної картини світу.

Переважає більшість педагогів прагне змінити практику своєї роботи, щоби сприяти активному навчанню учнів і розвитку в них критичного мислення. Вони хочуть, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, вирішували, інтерпретували та дебатовали за його змістом. Таке навчання сьогодні вважається «найкращою практикою» [4].

Креативна освіта відходить від механічного засвоєння знань, а за основу взята пошукова діяльність учнів, що ідуть шляхом наукового дослідження до встановлення фактів, формування проблем, гіпотез і аж до вирішення їх і пояснення. Креативна педагогіка прагне ненастирливо, вміло направляти розвиток талановитих дітей, надає їм можливість повною мірою розкрити і реалізувати свої здібності.

Успішний педагогічний процес включає:

- * Позитивний емоційний зміст навчального процесу. (Творчий процес можливий лише в умовах позитивного емоційно-інтелектуального натхнення).
- * Критичне ставлення до стереотипів, до установлених норм.
- * Пошук варіативних рішень будь-якої проблеми.
- * Використання методу відкритого питання. (Дуже ефективно розвиває творчий потенціал учнів пошук відповіді на запитання, навіть якщо не буде знайдена відповідь, але розвиваючим є сам процес пошуку).
- * Винахідницька діяльність. (Не обов'язково чогось нового. Навіть, якщо це велосипед.)

Технологія формування і розвитку логічного мислення досить складна. В ній можна виділити кілька етапів:

1. Визначення рівня логічного мислення кожного учня.
2. Визначення перспектив розвитку логічного мислення та врахування індивідуальних особливостей учнів.
3. Розробка системи знань спрямованих на розвиток логічного мислення.
4. Організація творчої діяльності учнів.

Виявляється, що навчити творчості взагалі до успіху не веде. Тому необхідна система роботи і перш за все вивчення особистості учня.

На початковому етапі вивчення хімії я проводжу серію занять на яких навчаю читати, працювати з підручником, допоміжною літературою, знайомлю з обладнанням кабінету, хімічними реактивами, технікою безпеки.

Для визначення рівня індивідуальних досягнень та встановлення кількісних та якісних індивідуальних психологічних відмінностей можна використати критеріально-орієнтовні тести. У ролі критерію у таких тестах виступають конкретні знання, вміння, навички.

Тести на обізнаність дають змогу перевірити як володіє учень такими прийомами розумової діяльності як синтез, аналіз, порівняння. Учень з кількох відповідей має вибрати одну правильну. На уроці в 7 класі «Речовини. Чисті речовини та суміші» на закріплення матеріалу учні одержують тести:

1. Речовина це: а) молоко; б) морська вода; в) дистильована вода; г) мінеральна вода.

2. Суміш це: а) залізо; б) мідь; в) цинк; г) граніт.

Встановити відповідність між фізичним тілом і речовиною, з якої складається фізичне тіло:

А) крига	1. поліетилен
Б) газета	2. вода
В) цвях	3. целюлоза
Г) пляшка	4. залізо
	5. алюміній

Тести на аналогію, крім аналізу, синтезу дають змогу виявити і рівень логічного мислення.

1. Хімічний стакан — скло, парта, залізо...

2. Цукор — папір, цукерка, вата...

Аналіз результатів проведених робіт дає можливість прийти до висновку, який рівень засвоєних знань, абстрактне чи конкретне домінує в того чи іншого учня, дає змогу діагностувати рівень сформованості розумових дій, що лежать в основі мислення.

1. Репродуктивний (копіюючий) – це найнижчий тип, де учень показує лише те, що він здатний до відтворення знань і може працювати лише за наявності алгоритмів.

2. Конструктивний (напівстихійний) — показує, що учень має знання, уміння і навички користуватися при аналогії в подібних ситуаціях.

3. Творчий (дослідницький) – з свідомим розвитком показує, що учень може самостійно використовувати знання, здатний до самокорекції знань. Має інтерес до пошуків невідомого, невідповідностей. Може побачити і сформулювати проблему, шукає шляхи її вирішення. Чітко формулює результати своєї роботи. Тобто це є найвища ступінь креативності, коли учень всю роботу виконує сам, йдучи своїм шляхом.

Визначивши рівень розвитку учнів я планую перспективи розвитку логічного мислення з урахуванням індивідуальних властивостей учнів за допомогою підібраних завдань. Так під час розгляду теми «Основні класи неорганічних сполук» про вивченні оксидів учень повинен засвоїти поняття:

--- визначення;

--- формула;

--- характер (основні чи кислотні);

- одержання;
- хімічні властивості.

Безумовно, першим етапом засвоєння будь-якого матеріалу є репродуктивний, який полягає в нагромадженні певного об'єму знань, понять та уявлень, яке здійснюється на рефлекторному рівні. Цей етап проміжний в осмисленні основних теоретичних понять, на основі яких відбувається формування логічного мислення учнів.

Наступним завданням, яке включає елементи логічних операцій, є понятійно-сміслове засвоєння матеріалу. Воно полягає в переході від поняття до судження і передбачає аналіз поняття, виділення суттєвих ознак і висновки. Автори ряду шкільних збірників пропонують два види завдань, покликаних допомогти учням перейти до понятійно-сміслового засвоєння матеріалу:

1. Серед приведених формул виберіть формули оксидів: CaO , CaSO_4 , H_2SO_4 , $\text{Ca}(\text{OH})_2$, SO_3 (вибіркове завдання).
2. Вкажіть, у якій з наведених груп формул відсутні формули оксидів:
 - а) CuSO_4 , $\text{Cu}(\text{OH})_2$, H_2S ;
 - б) CuS , CuO , H_2SO_4 ;
 - в) Cu , SO_3 , H_2SO_4 (завдання на виключення).

Виконання кожного із цих завдань вимагає від учня проведення ряду логічних операцій:

- * перетворення механічно вивченого визначення в осмислене судження;
- * аналіз даного судження і пошук суттєвих ознак;
- * узагальнення судження, його конкретизація з подальшим відбором формул речовин, які відповідають оксидам;
- * перехід від конкретної формули сполуки до абстрактного поняття «оксид».

Порівняно складнішим процесом є класифікація, яка передбачає оперування кількома смисловими поняттями і є результатом аналізу окремих суджень. Приклад завдання: визначте, до яких класів сполук (прості речовини, оксиди, основи, кислоти, солі) належать речовини формули яких: Na_2SO_3 , MgO , $\text{Al}(\text{OH})_3$, HNO_3 , Fe , CO_2 , Ca , CuS .

Сукупність описаних логічних операцій проводиться щодо кожної формули з метою її ідентифікації і подальшої класифікації.

До завдань конструктивного характеру слід віднести такі, які включають побудову логічних ланцюгів. Ці завдання ґрунтуються на опорних навичках та засвоєних теоретичних поняттях. Прикладом такого завдання є написання формул сполук за назвами (і зворотня операція — називання сполуки за її формулою). У випадку оксидів завдання базується на опорних знаннях, які включають назви елементів, їх валентність. Осмислено використовуючи ці поняття та володіючи необхідними навичками. Учні використовують поняття «оксид» і переходять від абстрактного поняття до конкретного (назва або формула).

Прикладом ще одного завдання конструктивного характеру, яке містить класифікацію з використанням опорних знань, є визначення характеру оксидів

(основного чи кислотного). У процесі його виконання учні проводять класифікацію елементів за їх властивостями на метали і неметали. При цьому можна використати опорні схеми, які полегшують виділення суттєвих ознак класів сполук, їх розпізнавання та класифікацію.

При вивченні теми «Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва» можна запропонувати при закріпленні матеріалу вправи на формування і концентрацію уваги.

Наприклад: у наведеній таблиці вказано число протонів, нейтронів, електронів в атомах різних ізоотопів. З'ясуйте які з них являються:

- 1) нейтральними атомами;
- 2) негативно зарядженими йонами;
- 3) позитивно зарядженими йонами;
- 4) ізоотопами одного і того ж елемента.

№ п/п	число протонів	число нейтронів	число електронів	Яка частинка?
1.	n	n-2	N	
2.	n-1	n-3	n-1	
3.	n+1	n+1	N	
4.	n-1	n-1	n+1	
5.	n+2	n+1	n+1	

Для формування просторового уявлення часто використовують моделювання. Наприклад при вивченні теми «Молекулярні і структурні формули гомологів метану, їх назви».

Завдання А. Виготовити кульові моделі можливих молекулярних структур, які мають склад: а) C_2H_4 ; б) C_4H_{10} ; в) $C_4H_{10}O$.

Написати структурні формули цих речовин і відмітити види вуглецевих ланцюгів.

Які зміни відбуваються в молекулах складу C_4H_{10} при перебудові вуглецевого ланцюга з прямого в циклічний. Продемонструйте на даному матеріалі зміни пов'язані а) з складом та хімічною будовою; б) тільки з хімічною будовою.

Розвиток логічного мислення неможливий без оволодіння і застосування таким точним інтелектуальним інструментарієм, яким є прийоми розумової діяльності:

- виділення основного, аналіз та синтез;
- порівняння та абстрагування;
- узагальнення;
- систематизація і класифікація;
- конкретизація;
- визначення та пояснення понять;
- доказ та спростування тверджень.

Технологія креативного мислення передбачає формування цих розумових прийомів через використання різних форм роботи:

- Дійові, творчі ігри та моделювання, розв'язування кросвордів.
- Семінари, диспути.
- Робота з підручником.
- Розв'язування розрахункових задач.
- Самостійна робота (з підручником, дидактичним матеріалом).
- Дослідницька робота.
- Експериментальна робота (індивідуальна чи групова).
- Створення проблемних ситуацій.

Надзвичайно важливу роль для школяра відіграє оцінка його праці на уроці. Кожна оцінка коментується та виставляється не за окрему відповідь, а за результат активної роботи протягом всього уроку.

Таким чином досягається основна мета навчання — постійний всебічний розвиток особистості учня, який є запорукою його творчого зростання.

Реформування освіти передбачає відновлення змісту навчання з орієнтацією на “ключові компетентності”, оволодіння якими дозволить учням вирішити різні проблеми в професійному, соціальному, повсякденному житті. Учити дитину пізнавати свій внутрішній світ, свої потенціальні можливості, вживатися в оточення, пізнавати реальність — є складовою частиною освітньої діяльності вчителя.

Вчителі повинні перебувати у постійному пошуку та свою діяльність спрямовувати на легалізацію принципу гуманізації, який утверджує людину, як найвищу соціальну цінність. Критерієм фахової підготовки має стати рівень загальної культури та специфічні педагогічні характеристики: розуміння принципу прородовідповідності, що враховує природні задатки дитини, закономірності її розвитку, добре володіння методикою, розуміння дитячої психології, опанування цілісного світобачення.

Отже, сучасний урок — це перш за все урок, на якому створено реальні умови для інтелектуального, соціального, морального становлення особистості учня, що дозволяє досягти високих результатів у навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.
2. Програма для ЗНЗ, хімія 7-9 класи.
3. Роберт І.О. Сучасні інформаційні технології, дидактичні проблеми, перспективи, використання / І. Роберт. – М. : Школ-Прес, 1994.
4. Алан Кроуфорд, Венді Саул, Самюель Метью, Джеймс Макінстер. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд.- Київ, 2006.

Леонід Мілехін

вчитель математики,

старший учитель,

спеціаліст вищої категорії

НВК «ЗШЛ №23 ПНУ ім. В. Стефаника»

СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО

Будь-який іспит для учня завжди є певною мірою стресовою ситуацією. Ще актуальнішою ця істина стає в умовах проходження зовнішнього

незалежного оцінювання (ЗНО). Зовнішнє незалежне оцінювання - неминучий етап життя для тих, хто хоче здобути вищу освіту. У перекладі з англійської "тестування" означає "перевірка". І справді, під час тестування перевіряють найрізноманітніші риси людини - від знань до якостей пам'яті, мислення та вміння зберігати спокій, впевненості у своїх силах. Зовнішнє незалежне оцінювання має низку особливостей, які можуть викликати у випускників різні труднощі, в тому числі і психологічні. Процедура проходження зовнішнього незалежного оцінювання - діяльність складна, що відрізняється від звичного досвіду учнів і диктує особливі вимоги до рівня розвитку та зрілості психічних функцій.

Основна мета психологічної підготовки до ЗНО - це забезпечення оптимальної реалізації психічних можливостей учнів та застосування, у максимальній мірі отриманих знань, умінь та навичок під час зовнішнього оцінювання.

Важливою в підготовці учнів до ЗНО є роль учителя. ЗНО потребує високої працездатності протягом досить тривалого періоду часу (до 3 годин). Тому є дуже висока ймовірність зниження рівня якості роботи, виникнення відчуття втоми. Великого значення набуває оптимальний режим підготовки, щоб дитина не перевтомлювалася, їй необхідно робити перерви в заняттях. З метою запобігання втомлюваності на уроках вчителю необхідно використовувати методи переключення уваги, психологічного розвантаження, або ж фізкультпаузи, які учень може використати потім, під час проходження тестування. Доцільно включати дихальні вправи і вправи для очей, кінезіологічні методи. Вони сприяють активізації нервової системи і підвищенню тону. Дуже ефективним є діафрагмне (глибоке) дихання, або дихання, що складається з частих, але неглибоких вдихів і видихів, з випинанням і втягуванням живота. Вправи для очей складаються в основному з рухів очима «вліво-вправо», «вгору-вниз», кругових рухів і переведення очей з близьких предметів на дальні.

На етапі підготовки дуже важливо навчити учня використовувати для саморегуляції діяльності різноманітні допоміжні засоби. Такими засобами можуть стати пісочний годинник, який відміряє час, достатній для виконання завдання; складання списку необхідних справ (і їх поступове викреслення по мірі виконання), лінійка, яка вказує на потрібний рядок, і т.д.

Важливо розвивати у дитини навички самостійного оцінювання своєї роботи. Наприклад, корисно запитувати: «А що тобі самому сподобалось у твоїй роботі. Якщо учню важко відповісти на запитання, можна запропонувати йому оцінити роботу за декількома критеріями: правильність відповіді, швидкість виконання : т, л. Не варто поспішати пропонувати готовий розв'язок або відповідь. Навпаки, спочатку поцікавитися його думкою.

Необхідно розвивати в учнів функцію контролю, навички самоперевірки: після завершення роботи знайти помилки, самостійно перевірити результати виконаних завдань. Основний принцип, яким потрібно керуватися: «Зробив - перевір, якщо є час - перевір ще раз». Крім того, необхідно створити відчуття

важливості та позитивного ставлення до ЗНО як унікальної можливості вступу до ВНЗ без додаткових матеріальних затрат.

Щоб навчальний матеріал краще засвоювався, важливо розвивати уяву й образне мислення: використовувати порівняння, образи, метафори, малюнки. Сухий теоретичний матеріал необхідно ілюструвати прикладами або наочною. Не забувати використовувати вправи для зняття емоційної напруги.

Пам'ятайте, що випускники у процесі підготовки до ЗНО, шукають і сподіваються отримати від вчителя психологічну підтримку, що проявляється у вербальних позитивних оцінках або позитивних підкріпленнях в ситуаціях тривоги та хвилювань. Причиною хвилювання можуть бути сумніви у повноті та міцності знань, у власних здібностях: логічному мисленні, вмінні аналізувати, можливостях уваги та пам'яті. Стрес у незнайомій ситуації, стрес через відповідальність перед батьками і школою посилює хвилювання і додає тривоги. Допоможіть учню відчувати впевненість в своїх силах, сформулюйте програму успішного проходження ЗНО.

Порекомендуйте учням пройти пробне тестування, створюйте ситуації незалежного тестування (в ігровій формі або як варіант оцінювання) під час навчально-виховного процесу - це допоможе адаптувати психічну сферу до процедури тестування. Якщо під час проведення пробного тестування випускники отримують необхідну підтримку, вони будуть більш впевнено почувати себе в ситуації реального екзамену.

Для того, щоб подолати стресовий стан, який може виникнути під час підготовки, або складання ЗНО, вчителю або практичному психологу навчального закладу варто використовувати наступні вправи:

Вправа «Опонент». Мета: сформувати в учнів позитивний настрій на участь у зовнішньому незалежному оцінюванні, віднайти переваги незалежного тестування. Рекомендація: у тому випадку, якщо випускники не знайшли позитивних переваг, дорослому слід допомогти їм це зробити, але в жодному разі не відкрито й прямо, заявивши про свою думку. Учні повинні самостійно прийти до необхідного висновку. Завдання педагога - лише направляти, керувати міркуваннями дітей.

Поради абітурієнту для успішного виконання тестування:

- вчися працювати з тестовими завданнями;
- візьми участь у пробному тестуванні;
- ознайомся з програмами ЗНО на сайті УЦОЯО.

Під час тестування:

- **ЗОСЕРЕДЬСЯ!**
- **ПОЧНИ З ЛЕГКОГО!**
- ПРОПУСКАЙ СКЛАДНІ АБО НЕЗРОЗУМІЛІ ЗАВДАННЯ!**
- **ЧИТАЙ ЗАВДАННЯ ДО КІНЦЯ!**
- **ДУМАЙ ТІЛЬКИ ПРО ПОТОЧНЕ ЗАВДАННЯ!**
- **ЗАБУДЬ ПРО НЕВДАЧУ В МИНУЛОМУ ЗАВДАННЯ!**
- **ПЕРЕВІР!**
- **БУДЬ УВАЖНИЙ!**

Надія Москальчук
*учитель образотворчого мистецтва,
спеціаліст вищої категорії
НВК «ЗШЛ №23 ПНУ ім. В. Стефаника»*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ВПРАВ

«У мене не виходить», «У меней так не вийде, - часто кажуть діти і відступають перед труднощами. Дійсно, багато дітей (та й дорослі) швидко здаються і сильно засмучуються, коли у них щось не виходить. Як же виховати таку якість, як віру у себе і цілеспрямованість?

Я думаю, на всіх вікових етапах розвитку дитини корисно проводити арт-терапевтичні вправи з різними видами завдань і формами їх проведення. Адже труднощі і невдачі супроводжують дитину щодня. І для їх успішного подолання можна застосувати мистецтво, а саме арт-вправи, які включають в себе психологічну та педагогічну складові.

Арт-вправи - новий та творчий напрям у сучасній психології та педагогіці, який допомагає розкривати потенціал кожного учня. Головне їх призначення - допомагати розвитку природної властивості кожної людини до пристосування в навколишньому світі та набуття власного креативного мислення. Тобто арт-вправи, є не лише засобом виховання в педагогічній практиці, а й сприяють розвитку творчого мислення школярів.

Звичайно говорячи про творчий розвиток дитини, слід зазначити і про практику цієї діяльності на уроках образотворчого мистецтва. Вправи, які відносять до цієї практики дуже різноманітні, але головне їх завдання - це розвиток власного бачення, відчуття та вираження особистих почуттів.

Молодші школярі велику увагу віддають образотворчому мистецтву, вони мають повністю вільну та «чисту» фантазію, яка ще не обмежена суспільними стереотипами. Статистика говорить, що 80% дітей мають високий творчий потенціал, а досягнувши повноліття цей відсоток зменшується до 5% . Це говорить про те, що нам необхідно знаходити нові шляхи для збереження та виховання творчої молоді.

Слід зазначити, що велику кількість вправ включає в собі арт-психологія, що допомагає юним учням переносити свої враження та почуття на папір кольором та плямою. Наприклад, після прослуховування музичної композиції учням можна запропонувати намалювати ту музику яку вони слухали, але спочатку необхідно разом з учнями дати їй характеристику: кольорове забарвлення, ритм, якому вона відповідає та проаналізувати асоціації, які виникають у них при прослуховуванні.

В результаті такої практичної роботи ми отримуємо дитячі абстрактні малюнки. Таку практику слід використовувати в першому класі. Це зумовлено перш за все тим, що по-перше: в першому класі потрібно часто використовувати зміну діяльності та по-друге: низький технічний рівень першокласників. Такі завдання дають можливість творчо розкритись особливо тим учням, у яких технічний рівень малюнку є недостатньо високим.

Корисно для учнів першого класу може бути така арт-вправа, як крапле терапія.

По-перше, робота з різними кольорами привертає увагу дитини. Малювати потрібно точно і акуратно, тому діти вчаться концентрації уваги та їхні рухи стають все більш координованими.

По-друге, краплетерапія дозволяє дітям розвивати моторику, підготувати руку дитини до письма. Розвинені пальчики зможуть правильно і зручно тримати ручку і виконувати різні завдання вчителя: малювати прямі лінії при копіюванні геометричних фігур і друкованих літер.

По-третє, краплетерапія розвиває у дитини творчу уяву.

Результатом роботи за такою методикою є поступове покращення готовності дітей до школи. У молодших школярів підвищується самооцінка, вони стають уважнішими, а їх рухи скоординованими. Крім того, діти вчаться бачити красу в кожній намальованій краплині.

Можна зробити висновок, що не всі учні, що технічно відстають, а їх є немало, не мають творчого майбутнього. Потрібно пам'ятати, що творчість - це перш за все процес створення, а не лише результат роботи. Тому головним завданням на уроці має бути те особливе, притаманне кожному окремому учневі мислення, що виробляється під час процесу творення малюнку. Бо учень, який повністю віддається процесу створення майбутньої роботи, сконцентрувавши свою увагу на своїй ідеї, починає нарешті мислити по-своєму, а значить, творчо і образно.

Так, було використано вправу «Вгадай хто» на уроці в 3 класі. Мета уроку була навчити учнів правильної побудови портрету людини. Вправа полягала в тому, щоб характерно зобразити одного з учнів, і головною її умовою було не розповідати, кого ти зображуєш. Зразок побудови обличчя я показувала на дошці, а учні повинні були зображати з урахуванням портретних особливостей своєї натури.

Проте головне завдання, поставлене на цьому уроці, була позитивна мотивація і арт-вправа допомогла його досягнути. Учні перейнялися завданням і зовсім забули про те, що вперше малюють портрет. Тобто ми відсунули одну з

головних проблем школярів хвилювання та страх, що в них не вийде виконати поставлене завдання, а всю свою енергію вони використали на створення портрета свого друга. Що цікаво, що вкінці уроку діти намалювали все-таки самих себе. Також є вправи, які розраховані на невеликий проміжок часу та

слугують швидше психо-емоційною розрядкою на фоні тих предметів в денному розкладі учня, які потребують максимальної концентрації уваги.

Прикладом є така вправа, як «Вогонь та лід». Вправа полягає в тому, що учні по команді вчителя своїм тілом показують вогонь та лід. Вправа зосереджена на увагу школярів та може слугувати, як п'ятихвилинка для учнів молодших класів по закінченню уроку.

Загалом можна зробити висновок, що арт-вправи дають досить творчий підхід для кожного вчителя і дозволяють на свій розсуд використовувати вправи та адаптувати їх до своїх уроків та календарного плану. Цей напрям дає можливість допомогти розкритись тим учням, які мають високий творчий потенціал. Урок образотворчого мистецтва має не тільки вчити як правильно і гарно змалювати, а й думати як саме ти проявиш свою фантазію та оригінальність. Художнє творче відчуття слід виховувати з юних першокласників і воно допоможе їм у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Вайновська М. К. Формування творчої особистості дітей в навчально-виховному процесі : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / М. Вайновська. – Запоріжжя, 2004.
2. Друзь З. В. Нестандартні завдання як засіб стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Криворізький державний педагогічний ун-т. — Кривий Ріг, 1997.
3. Клепиков О. І. Основи творчості особи: Навч. посіб./ О. Клепиков. — К. :Вища школа, 1996.
4. Комаровська О. А. Інтеграція мистецтв у вихованні талантів / О. Комаровська // Обдарована дитина. — 2005. — № 8.
5. Коновець С.В. Образотворче мистецтво в початковій школі / С. Коновець. - К., 2000.
6. Лук А. Н. Психологія творчості. / А. Лук— М. : Наука, 1978.
7. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання / С. О. Сисоєва // Гуманітарні науки. – 2001. – № 1.

РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМУЛИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: МРІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

2016 рік ознаменований новими рішучими кроками реформування системи освіти. 17 серпня 2016 року Міністерство освіти і науки України оприлюднило для широкого обговорення першу версію “Концептуальних засад реформування середньої освіти”. Цей документ простою мовою пояснює ідеологію змін в освіті, що закладаються в проекті нового базового закону “Про освіту”. 6 жовтня 2016 року у Верховній Раді України народні депутати проголосували в першому читанні за проект Закону “Про освіту”. Такі кроки є принципово важливими для реалізації мети освіти – «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних компетентностей для її успішної самореалізації, виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, підготовка кваліфікованих фахівців, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Творчий колектив та активна громадськість України, на чолі з Міністром освіти та науки Л. Гриневич, взяли на себе відповідальність за майбутнє України – шляхом виховання, навчання та розвитку школярів створити особистостей, патріотів, інноваторів, які створять конкурентну економіку та потужну державу. Для того, щоб вивести країну на якісно новий рівень, покращити соціально-економічне становище українців, забезпечити конкурентоспроможність України на світовій арені, потрібно формувати нову когорту освічених людей, а початок цьому дає освіта.

Повністю погоджуємося із тим, що сьогодні в Україні потрібна докорінна реформа освітньої системи, що зупинить негативні тенденції, перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України. У Концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова Українська школа» визначено дев'ять ключових компонентів, на яких ґрунтується нова школа: «новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; наскрізний процес виховання, який формує цінності; децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і бути компетентності для життя; справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє

середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу» [2].

У Новій українській школі визначено 6 ключових напрямів реформування: формування ключових компетентностей для життя; практична реалізація педагогіка партнерства; забезпечення мотивації вчителя; орієнтація на учня; виховання на цінностях; формування нової структури освіти [2].

Повністю підтримуємо також акцент нових освітніх стандартів на формування ключових компетентностей освіти впродовж життя, щоб знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, стали основою його успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Такими компетентностями визначено: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя.

Формування цих компетентностей вимагатиме від педагога нових підходів до ведення уроків, щоб забезпечити розвиток у дітей навичок критичного мислення, вміння логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, оцінювати ризики та приймати рішення, уміння конструктивно керувати емоціями, здатність співпрацювати в команді. Основний зміст навчальних предметів повинен бути побудований на основі використання методів кейс-стаді та інших інноваційних методів навчання. Повинна змінитися також роль вчителя. Сучасний вчитель повинен вміло поєднувати роль фасилітатора, презентатора, тренера, наставника, менеджера, консультанта, дослідника, агента змін [3].

Нових підходів, а особливо зміни свідомості вчителя та батьків, вимагає практичне впровадження педагогіки партнерства. Натягнуті відносини педагога та батьків, спричинені низкою суб'єктивно-об'єктивних факторів (серед яких втрата престижності професії вчителя, недофінансування освіти, важка соціально-економічна ситуація в сім'ях, заробітчанство, різні особистісні цінності, корупція в подальшій самореалізації дитини: вступ у ВНЗ, працевлаштування тощо) нівелюють ідею синергетичного ефекту від спільної праці задля розвитку дітей. Проте, акцент Нової української школи саме на педагогіці партнерства – спілкуванні, взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками, є, на нашу думку, тим мотивом, що допоможе розкрити та розвинути індивідуальні здібності, таланти і можливості дитини.

Однозначно зрозумілим є те, що тільки мотивований учитель зможе втілити в життя всі завдання реформи освіти. Нові підходи до процесу і змісту, моделей підготовки вчителя, організації форм підвищення кваліфікації тощо стануть основою формування кваліфікованих працівників для оновленої системи освіти. На нашу думку, важливим вже сьогодні є розробка навчально-

методичного забезпечення для підвищення кваліфікації вчителів у напрямку адаптації до роботи в нових умовах та за новими вимогами.

Похвальним є зосередження уваги на роботі школи на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, коли максимально враховуватимуться права дитини, її здібності, потреби та інтереси, й на практиці реалізовуватиметься принцип дитиноцентризму. Зазначимо, що сьогодні вчителі не відмовляються від практичного впровадження принципу дитиноцентризму, який покладено в основу навчально-виховного процесу. Проте наповнюваність класу – 30-35 дітей, особливо в початковій школі, нівелює всі переваги цього принципу та не дає можливість вчителю, навіть за умови найбільшого бажання, розкрити потенціал кожної дитини. З метою підвищення якості засвоєння матеріалу доречним був би поділ на підгрупи не тільки для вивчення української та іноземної мов, а також для проведення уроків математики. Відтак, при здійсненні реформи увагу потрібно приділяти наповнюваності класів, щоб на належному рівні реалізовувати основні ідеї Нової української школи.

Виховання на цінностях завжди було покладено в основу організації навчально-виховного процесу в школах, тому й закономірно стало складовою формули Нової української школи. Проте вплив зовнішнього середовища на дитину досить часто нівелює закладені в процесі навчання ціннісні орієнтири. Тільки практичне впровадження педагогіки партнерства та активна участь батьків у вихованні дитини допоможе вчителю сформувати особистість дитини на основі загальнолюдських цінностей зокрема таких, як морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) та ін.

Висновки. Ідеї, покладені в основу Нової української школи закладають основи зміни якості української освіти. Проте пригадаємо, що це не перша спроба реформи освіти. Всі реформи, які починалися, зазнавали краху. Результати дослідження проведеного соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 березня 2015 року «Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги» констатують, що реформи освіти оцінено на 2,35 б. з 10 можливих. Принагідно акцентуємо, що більше 4 б. (популяризація України у світі) не набрала жодна із запропонованих для оцінювання реформ. Такі низькі оцінки впроваджуваних в країні реформ дають підстави сумніватися у якості кожної із наступних ініціатив реформування [4].

Підсумовуючи зазначимо, що впровадження реформ в освітній галузі повинні супроводжуватися громадським обговорюванням та експериментуванням (впровадженням у якості пілотного проекту в кількох школах України). Тільки за умови виваженого та системного підходу спільні зусилля освітянської спільноти можуть дати позитивні результати – підвищити якість освіти та забезпечити відповідність її потребам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Закону про освіту [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639

2. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова Українська школа» [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>

3. Інноваційні методи навчання та викладання [Електронний ресурс] / Osvita.ua. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1663/>

4. Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ, ставлення до політиків та суспільних інститутів, електоральні рейтинги [Електронний ресурс] / Центр Разумкова. – Режим доступу: http://cehrin.org.ua/chrin-ngo/wp-content/uploads/2015/06/2015-march_Razumkov.pdf

Марія Тодорів

учитель біології, учитель-методист

НВК «ЗШЛ №23 ПНУ ім. В. Стефаника»

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ПЕДАГОГІКИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Педагоги-дослідники по-різному підходять до визначення предмета педагогіки. Наприклад, П. І. Підкасистий вважає предметом педагогіки виховну діяльність, здійснювану в навчально-виховних закладах; І. Ф. Харламов - виховання людини як особливу функцію суспільства; Б. Т. Лихачов - об'єктивні закони конкретно-історичного процесу виховання, органічно пов'язані з законами розвитку суспільних відносин, а також реальну суспільну виховну практику формування підростаючих поколінь, особливості та умови організації педагогічного процесу. Згідно В. А. Андрєєву, предметом педагогіки є цілісна система виховання, освіти, навчання, соціалізації і творчого саморозвитку людини. За Б. С. Гершунський, це не тільки діяльність, пов'язана з безпосередньою роботою педагога-практика з учнями, але і діяльність науково-дослідного і управлінського характеру. В. В. Краєвський вважає предметом педагогічної науки систему відносин, що виникають у педагогічній діяльності.

Джерелами розвитку педагогіки є:

- 1) багатовіковий практичний досвід виховання, закріплений в способі життя, традиціях, звичаях людей, народній педагогіці;
- 2) філософські, суспільствознавчі, педагогічні та психологічні праці;
- 3) поточна світова і вітчизняна практика виховання;
- 4) дані спеціально організованих педагогічних досліджень;
- 5) досвід педагогів-новаторів, які пропонують оригінальні ідеї і системи виховання в сучасних швидко мінливих умовах.

Завдання педагогіки. Виділяють наукові і практичні завдання педагогіки. Завдання науки - вести дослідження, збільшуючи запас відкриттів, розробок, конструювання моделей освітньо-виховних рішень, завдання практики - здійснювати виховання, освіту школярів. Всі завдання, які вирішуються педагогічною наукою, діляться на два класи: постійні і тимчасові. Постійні завдання педагогіки не можуть бути вирішені до ступеня вичерпності.

Виникнення тимчасових завдань диктується потребами практики і самої науки, вони відображають неозоре багатство педагогічної дійсності.

До постійних завдань відносяться: розкриття закономірностей в областях виховання, освіти, навчання, управління освітніми і виховними системами; вивчення і узагальнення практики, досвіду педагогічної діяльності; розробка нових методів, засобів, форм, систем навчання, виховання, управління освітніми структурами; прогнозування освіти на найближче і віддалене майбутнє; впровадження результатів дослідження в практику. Прикладами тимчасових завдань можуть бути: створення бібліотек електронних підручників; розробка стандартів педагогічного професіоналізму; виявлення типових стресорів у роботі вчителів; створення дидактичних основ навчання школярів з ослабленим здоров'ям; розробка нових технологій підготовки майбутніх учителів; виявлення умов, які впливають на вибір школярами професії і т. д.

Функції педагогіки як науки обумовлені її предметом. Педагогіка реалізує в органічному єдності функції на теоретичному і технологічному рівнях. Теоретичний рівень передбачає реалізацію наступних функцій: пояснювальної, яка полягає у тому, що наука описує педагогічні факти, явища, процеси, пояснює, за якими законами, за яких умов, чому протікають процеси виховання, освіти і розвитку, вивчає передовий і новаторський педагогічний досвід; діагностичної, яка полягає у виявленні стану педагогічних явищ, успішності чи ефективності діяльності педагога і учнів, встановленні умов і причин, що їх забезпечують; прогностичної, що припускає обґрунтоване передбачення розвитку педагогічної дійсності, що включає в себе і теорію, і практику. Вона пов'язана з проведенням експериментальних досліджень педагогічної дійсності і побудовою на їх основі моделей її перетворення, а також з розкриттям сутності педагогічних явищ, знаходженням глибинних явищ в педагогічному процесі, науковим обґрунтуванням передбачуваних змін.

На цьому рівні створюються теорії навчання і виховання, моделі педагогічних систем, що випереджають освітню практику. Технологічний рівень передбачає реалізацію таких функцій педагогіки, як:

- проєктивна, пов'язана з розробкою методичних матеріалів (навчальних планів, програм, підручників і навчальних посібників, педагогічних рекомендацій), що втілюють у собі теоретичні концепції і визначають «нормативний або регулятивний» (В. В. Краєвський) план педагогічної діяльності, її зміст і характер ;

- перетворювальна, спрямована на впровадження досягнень педагогічної науки в освітню практику з метою її вдосконалення та реконструкції, на вдосконалення педагогічної практики шляхом створення ефективних педагогічних систем і технологій, що дозволяють отримувати більш-менш прогнозовані результати виховання і освіти;

- рефлексивна і коректувальна, що припускають оцінку впливу результатів наукових досліджень на практику навчання і виховання і подальшу корекцію у взаємодії наукової теорії і практичній діяльності;

- освітня, реалізована через навчання, виховання і розвиток особистості людини.

Педагогічні принципи і правила. Педагогіка прагне відкрити об'єктивні закони, які дають розуміння загальної картини розвитку дидактичних і виховних процесів. Однак ці закони не містять конкретних вказівок для практичної діяльності, а є лише теоретичною основою для розробки правил і принципів. В результаті цього практичні вказівки закріплюються в педагогічних принципах і правилах. Принцип (від лат. *Principium* - основа, першооснова) - це керівна ідея, основне правило, вимога до діяльності, поведінки, що випливає з встановлених наукою законів. Педагогічний принцип, на думку В. І. Андрєєва, - це одна з педагогічних категорій, що представляє собою основне нормативне положення, яке базується на пізнанні педагогічної закономірності і характеризує найбільш загальну стратегію вирішення певного класу педагогічних завдань (проблем), служить одночасно системоутворюючим фактором для розвитку педагогічної теорії і критерієм безперервного вдосконалення практики в цілях підвищення її ефективності. П. І. Підкасистий розуміє під педагогічним принципом загальне керівне положення, яке вимагає послідовності дій, але не в значенні «почерговості», а в значенні «постійності» при різних умовах і обставинах (ніколи не кричати на дітей, ніколи не бити дітей, бути пунктуальним і т. д.).

Педагогічний принцип виражає суть закону в його нормативній формі, тобто вказує, як потрібно діяти найкращим чином у відповідних педагогічних умовах. Такі, наприклад, принципи дидактики. Так, принцип наочності заснований на наступній закономірності: органи чуття людини володіють різною чутливістю, пропускна здатність на секунду каналу зору в 5 разів більше каналу слуху і в 13 разів більше каналу відчуттів.

Принцип свідомості і активності особистості в навчанні ґрунтується на розумінні того, що навчання ефективно, якщо учні є активними суб'єктами пізнавальної діяльності, тобто усвідомлюють цілі уроку, планують і організують свою роботу, вміють себе перевірити, виявляють інтерес до знань, ставлять проблеми і вміють шукати їх рішення.

Принцип систематичності навчання передбачає викладання і засвоєння знань у певній системі, структурують весь досліджуваний матеріал на основі родовідових, причинно-наслідкових зв'язків, з позиції виділення загального і приватного, окремих фактів і узагальнюючих висновків.

Принцип послідовності навчання вимагає логічної побудови змісту досліджуваного матеріалу і методики його подачі, при якому здійснюється динаміка просування розумових і практичних дій учнів: від простого до складного, від відомого до невідомого.

Принцип доступності навчання передбачає, що відбір дидактичного матеріалу треба проводити на основі оптимального співвідношення складності і цікавості, а при виборі методів його освоєння враховувати вік учнів і рівень їх реальних розумових і практичних дій.

Принцип науковості вимагає, щоб зміст досліджуваного матеріалу знайомило учнів з об'єктивними науковими фактами, теоріями, законами і відображало сучасний стан наук.

Педагогічне правило - це керівне становище, що стосується окремих сторін або приватних питань виховання і навчання. За В.І. Андрееву, правило педагогіки - це правило виховання, навчання або саморозвитку, що представляє собою лаконічно сформульоване на основі педагогічного принципу припис, нормативна вимога до діяльності педагога або учня, виконання якого формує найбільш раціональні тактики їх дій і сприяє підвищенню ефективності вирішення певного класу педагогічних завдань.

Список використаних джерел

1. Кріль В. М. Психологія і педагогіка: навчальний посібник для технічних вузів / 2-е вид., Перероблене і доповнене / В. Кріль.- М.: Вища школа, 2004. - 325 с.
2. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології / С. Рубінштейн.- СПб., 2007.
3. Сластенін В. А., Каширін В. П. Психологія і педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Сластенін. - М.: Академія, 2001. – 480 с.
4. Столяренко А. М. Психологія і педагогіка: навчальний посібник для вузів. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 423 с.

В.Федько

*учитель фізичного виховання,
спеціаліст II категорії*

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім.В.Стефаніка»

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНИХ ГУРТКАХ ТА СЕКЦІЯХ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ

Розглянуто особливості організації навчально-виховної роботи учнів загальноосвітніх шкіл під час заняття фізкультурою і спортом. Проаналізовано вплив фізичних вправ на розвиток організму дитини.

На даний час навчання в школі, виконання домашньої роботи збільшують навантаження на організм дитини, діти зовсім мало бувають на повітрі, а вихідні дні проводять біля телевізора, або грають у малорухливі "сидячі" і комп'ютерні ігри [2, с.48]. Діти менше рухаються, більше сидять, внаслідок чого виникає дефіцит м'язової діяльності, і збільшуються статичні напруги. Діти, що додатково займаються музикою, живописом, вільний час яких скорочено, а статичний компонент збільшений, мають більш низький рівень рухової активності. Крім того, виникає необхідність засвоєння і переробки інформації, а отже, і напруга зорового апарата (читання, лист, малювання). Недостатня рухова активність школярів у повсякденному житті несприятливо позначаються на стані їхнього здоров'я [5, с.88]

Великі розумові і статистичні навантаження в школі, відсутність додаткової рухової активності, малорухомий спосіб життя, нераціональне харчування, приводять до того, що в більшості школярів погіршується зір, діяльність серцево-судинної і дихальної системи, порушується обмін речовин, зменшується опірність організму до різних захворювань, що приводить до погіршення стану їхнього здоров'я.

У сучасних умовах важливим завданням родини і школи в роботі зміцнення здоров'я дітей є прищеплювання учням стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі і дома. У зв'язку з цим необхідно використовувати усі форми фізичного виховання в школі, а також самостійні заняття фізичними вправами вдома з метою підвищення рухової активності, зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної підготовленості підлітків.

У зміцненні здоров'я населення, гармонійному розвитку особистості, в підготовці молоді до праці і захисту Батьківщини зростає значення фізичної культури та спорту[1,с.19].

У процесі фізичного виховання школярів вирішуються різноманітні питання: виховуються морально-вольові якості особистості, виробляється необхідність в повсякденних заняттях фізичними вправами; формуються життєвоважливі рухові дії та вміння виконувати їх в різноманітних умовах, розвиваються рухові якості, необхідні в праці та захисті Батьківщини. Але через недостачу часу, який по плану відводиться на фізичне виховання, вирішити ці питання тільки зусиллями школи неможливо. Організовані форми фізичного виховання, передбачені шкільним планом, складають в середньому 32% добової необхідності підлітка, а спонтанні побутові рухи - 8% - 20%. Тому використання тільки різних форм фізичного виховання в режимі дня, в позакласний та вільний час може заповнити недостачу рухової активності підлітків.

Для забезпечення рухової активності школярам необхідні додаткові заняття фізичними вправами. Виниклий дефіцит руху може бути ліквідований заняттями у шкільних спортивних гуртках і секціях, а також в ДЮСШ, спортивних товариствах, на дитячих туристичних станціях, тощо [4, с.11]

Підвищити рівень рухової активності підліткам допоможуть самостійні заняття фізичними вправами в позашкільний час, виконання ранкової гігієнічної гімнастики, заняття бігом, ходьбою на лижах, катання на ковзанах, велосипеді, та ін. Звідси визначається одна з основних задач педагогів, батьків - залучити підлітка до регулярного заняття фізичною культурою і спортом.

Велику роль в позашкільному фізичному вихованні школярів відіграють заняття фізичною культурою та спортом у різних гуртках, секціях, спортивних клубах. До фізичного виховання підлітка треба підходити творчо, враховуючи індивідуальність кожного. За останні роки було зроблено немало для вдосконалення системи позакласних занять школярів фізичною культурою, спортом і туризмом.

Завдання:

1. Виділити значення і місце фізичної культури в системі загальної освіти як самостійний навчальний предмет.
2. Розкрити суть завдань та дати характеристику формам фізичного виховання школярів.
3. Виділити організаційні форми позакласної виховної роботи.

При написанні роботи використовувався метод аналізу та узагальнення літературних джерел. Значення і місце фізичної культури в системі загальної освіти.

На відміну від навчальних дисциплін, які представляють такі області загальної освіти як математика, гуманітарні науки, мистецтво, технологія та ін. фізична культура пройшла досить довгий і важкий шлях проникнення в структуру змісту загальної освіти на правах самостійного навчального предмету.

Фізична культура почала складатися на окремому рівні економічного та суспільного розвитку в епоху верхнього палеоліту, тобто близько 50 тисяч років назад [3,с.59]

Становлення фізичної культури в змісті освіти на правах однієї із одиниць його структури вимагало багатомісних зусиль мислителів-гуманістів, педагогів і ентузіастів фізичної культури епохи Відродження, соціалістів-утопістів, російських соціал-демократів та інших представників прогресивної педагогічної думки.

В 50-60-і роки ХХ століття предмет "Фізична культура" трансформувалася в системо-утворюючу форму організації фізичного виховання в закладах загальної освіти та об'єднав навкруг себе позапредметні (позакласні) форми організаційних занять фізичними вправами: фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі шкільного дня (гімнастика до занять, фізкультурні хвилини і паузи на уроках, ігри і фізкультурні забави на перервах), позакласна і позашкільна спортивно-масова робота [5, с.99]

До того часу, як дитина зможе скористатися формальним навчанням, і зможе бути наполегливою, жартівливою, цікавою і передбачуваною, вона має навчитися досягати мети і програвати. Їй необхідно отримувати задоволення від фізичної та розумової праці.

Сучасні діти мало рухаються, менше, ніж раніше грають в рухомі ігри з прив'язаності до телевізору і комп'ютерним іграм. Зменшується і кількість відкритих місць для ігор. Батьки і педагоги все більше і більше занепокоєні тим, як, де і коли можна надати дітям можливість активно і творчо пограти. А щоб підтримати інтерес дітей до таких ігор, вони повинні їх взяти, і завдання педагога допомогти їм в цьому.

Компонентом всебічного гармонійного розвитку особистості є фізичне виховання.

Фізичне виховання - система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я та загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь.

Фізичному розвитку школярів сприяють різноманітні форми позаурочної фізкультурно-спортивної діяльності. Найпоширеніші з них: гімнастика до уроків, мета якої - організація учнів на початку навчального дня, запобігання викривленню постави, підвищення працездатності учнів упродовж дня, загартування організму. Для її проведення потрібне місце. Слід також прагнути,

щоб гімнастику робили всі учні; фізкультурні хвилинки і паузи для зняття втоми. Для виконання вправ учні виходять із-за парт, ослаблюють комірці та ременці. Вправи проводять в 1- 8 класах на кожному уроці після 20-30-хвилинної роботи протягом 2,5-3 хв. Діти виконують 3-4 вправи з 6-8-разовим повторенням. Фізкультурні паузи практикують також у групах продовженого дня і вдома з учнями середніх і старших класів протягом 10-15 хв. кожні 50-60 хв. навчальної праці. На таких "хвилинках" доцільно опрацьовувати домашні завдання з фізичної культури; позаурочні заняття (гуртки та секції), завдання яких - створення умов для прищеплення учням звички до систематичних занять, сприяння запровадженню фізичної культури в побут. На позаурочних заняттях закріплюються й удосконалюються здобуті на уроках знання, практичні вміння та навички. Характерною рисою позаурочних форм занять є їх добровільність; година здоров'я, яку проводять щодня після 2-го або 3-го уроку і яка триває 30 хв. Час для неї звільняють за рахунок великої перерви та скорочення всіх перерв на 5 хв. Вправи виконують переважно на свіжому повітрі (учні займаються в спортивній формі). Вчителі виконують вправи разом з учнями, або з окремою групою; масові змагання, спортивні свята передбачають чітку організацію, дотримання певних ритуалів. Усе це забезпечує комплексне розв'язання завдань виховання школярів: фізичного, морального, естетичного та ін. форми позакласних занять [2, с.71].

Коли говорять про масовість фізкультурної, спортивної, туристичної праці мають на увазі кількість школярів, залучених до занять. По формі організації занять фізичними вправами виділяють:

1. Масові заходи - із залученням відразу великої кількості учасників, наприклад, масові ігри, змагання, різні розваги.
2. Секційні і гуртові заняття, що охоплюють обмежену кількість школярів, окремі групи.
3. Індивідуальні заняття.

До позакласних відносяться всі форми колективних і індивідуальних занять до початку уроків, в режимі шкільного дня і по закінченню уроків, включаючи заняття в позакласних закладах. Проводяться вони школярами як самостійно, так і під керівництвом вчителів, або інструкторів.

Для позакласних занять фізичними вправами характерна спортивна спрямованість. Якщо заняття в режимі навчального дня об'єднують учнів переважно одного класу, то позакласні заняття охоплюють дітей з різних класів. Частина форм позакласних занять (робота гуртків, секцій, змагання, індивідуальні заняття та ін.) вивчається у процесі викладання спортивно-педагогічних дисциплін.

Змагання ґрунтується на природній схильності дітей до здорового суперництва і самоутвердження в колективі. Його виховна сила виявляється лише за умови, що вона стає дієвою формою самодіяльності учнівського колективу.

Змагання, конкуренція, боротьба за існування, як і життя, вічні, вони - пружина розвитку. Змагання сильне гласністю, об'єктивним порівнянням

підсумків. Воно організовує, згуртовує колектив, спрямовує на досягнення у спіх, навчає перемагати. У його підсумках, як у фокусі, відображається вся багатогранність життя школи. Змагання змушує відстаючих підтягуватися до рівня передових, а передових надихає на нові успіхи [4,с.34].

У шкільній практиці використовують різноманітні види змагання школярів, які враховують їхні вікові особливості у процесі виконання ними трудових і творчих завдань. Практикують такі форми змагання: конкурси, олімпіади, фестивалі й огляди художньої самодіяльності, виставки образотворчого мистецтва і технічної творчості, шкільні спартакіади, вікторини та ін. Під час цих змагань виявляються і розвиваються інтереси й творчі здібності, розширюються їхні знання і кругозір, активізується пізнавальна та інші види корисної діяльності.

Педагогічно доцільно організоване змагання має відповідати таким вимогам: знання учнями його умов і регулярне підведення підсумків, залучення учнів до аналізу змагання і підведення підсумків; гласність змагання; наочне оформлення його процесу і результатів; матеріальне і моральне стимулювання. Некласифікаційні змагання школярів. Важко переоцінити значення змагань, як головного спортивного атрибуту у фізичному вихованні школярів. Використання елементів змагань у навчальній діяльності відкриває широкі можливості для підвищення емоційного тону й активності учнів.

У межах обов'язкового курсу фізичного виховання в загальноосвітній школі використання змагальних форм занять підпорядковане передусім логіці педагогічного процесу, інтересам його якості, розв'язанню освітніх і виховних завдань. Беручи участь у змаганнях, школярі збагачуються новими враженнями, глибше пізнають себе і своїх товаришів, зазнають радість перемог і гіркоту поразок. Атмосфера змагань дає змогу усвідомити важливість занять фізичними вправами.

Класифікаційні змагання, які проводяться згідно зі спортивною класифікацією і правилами змагань, вимагають тривалої, послідовної роботи. Тому в змаганнях з окремих видів спорту (легкої атлетики, гімнастики, волейболу, баскетболу) бере участь незначна частина учнів і практично не беруть участі молодші школярі. У зв'язку з цим у нашій школі проводяться так звані некласифікаційні змагання. Участь в них не дає права на присвоєння розрядів, оскільки: вони не передбачені спортивною класифікацією; їхня програма може певним чином відхилятися від класифікацій; під час їх проведення допускаються передбачені програмою порушення правил змагань. До таких змагань належать усі міні-ігри на майданчиках зменшених розмірів, зі скороченням часу, використанням нестандартного інвентаря, зміненою кількістю гравців, із дозволеним частковим порушенням окремих правил тощо.

Змагання за шкільною програмою, яка передбачає завдання:

- із техніки виконання засвоєних вправ або тих, що вивчаються; на результат (наприклад, штрафні кидки, або удари по воротах з різних точок та відстані, кидання в ціль тощо);

- на прояв фізичних якостей (стрибки, підтягування, згинання і розгинання рук в упорі лежачи та ін.) і обов'язково комплексні естафети [2, с.49].

Конкурс. Мета цього виду змагань - розвивати вміння самостійно користуватися фізичними вправами, складати комплекси і комбінації, засвоювати певну інформацію.

Цінність конкурсів - в їхній спрямованості на раціональне розв'язання самими учнями рухових завдань, конкурси можуть проводитись всередині класів і між ними. У другому випадку програма конкурсу повинна передбачати індивідуальні та групові завдання. Наприклад, доцільно влаштовувати конкурси на краще складання і виконання комплексу ранкової гімнастики, створення нових вправ із двох або трьох запропонованих, кращу комбінацію вільних вправ із раніше вивчених рухових дій тощо.

Змагання з "листка". Мета змагань - спонукати учнів до рівноцінного засвоєння усіх розділів шкільної програми.

"Веселі старты". Ігри - ефективний засіб загартування та оздоровлення дітей, тому доцільно їх використовувати в колективах шкіл, у таборах літнього відпочинку і за місцем проживання.

Під час командних ігор і естафет діти надзвичайно збуджуються, тому необхідно вжити заходів, щоб уникнути можливих травм. Через це не рекомендується включати в програму перекиди на швидкість, біт по вузькій високій опорі, спускання з каната на швидкість та інші подібні вправи. Для заспокоєння збуджених учасників треба по закінченню чергової гри дати вправи на увагу [5,с.29].

Обов'язковою умовою чіткої організації естафет та ігор є добре продумана підготовка місць їхнього проведення (розмітка, встановлення орієнтирів, обмежувачів, підготовка інвентаря та обладнання).

Спортивні змагання являють собою одну з самих цікавих та захоплюючих форм позакласної роботи з фізичного виховання в школі. Вони сприяють заохоченню учнів до систематичного заняття фізичними вправами вдома, підвищують їх фізичну підготовку.

Шкільні спортивні змагання поділяють на масові, в яких беруть участь всі чи більшість учнів, та немасові - з участю невеликих команд. Головну увагу приділяють масовим змаганням, як з основних видів спорту - легка атлетика, лижі, гімнастика, спортивні ігри, так і окремим вправам, наприклад бігу, стрибкам, а також комплексним.

Найкращим часом для проведення змагань є канікули - зимові, весняні і літні (одразу після закінчення навчального року).

В програму змагань з легкої атлетики можна включати види які входять до чотирьохборства: біг, стрибки в довжину і у висоту з прямого розбігу, метання ядра. Можна проводити змагання по гімнастичним вправам, які добре засвоєні на уроках фізичної культури, чи на заняттях в секціях загальної фізичної підготовки: вільні вправи з предметами і без них, вправи на рівновагу.

Фізкультурні свята в школі проводяться як традиційні заходи, в організації яких приймають участь вчителі, фізичні організатори, батьки. Свята проводяться у вихідні дні, чи підчас канікул. До участі в них слід заохочувати всіх школярів. В програму зимових свят включаються лижні прогулянки, катання на санках і ковзанах. Під час весняних канікул слід проводити гімнастичні свята, в програму яких включаються виступи з вільними вправами, гімнастичні змагання, показові виступи гімнастів - майстрів спорту і першорозрядників, масові ігри, спортивні атракціони. Восени і навесні свята проводяться на відкритому повітрі - на стадіоні, спортивній площадці, на лісовій галявині.

Фізкультурні свята, як правило, організовуються в зв'язку з початком чи кінцем навчального року. Зазвичай програма свята включає святкове відкриття і закриття (парад учасників, нагородження, тощо), спортивно-показову частину (показові виступи, змагання), і масово організовану (ігри, атракціони, конкурси, вікторини).

Усі форми фізичного виховання об'єднуються спільною метою і завданнями. Кожна з них, сприяючи розв'язанню загальних завдань, вирішує і специфічні. Ось чому для оптимального розв'язання всіх завдань фізичного виховання варто практикувати різноманітні форми занять шляхом запровадження фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня, широкого залучення учнів до занять спортивних секцій і гуртків, популяризації додаткових факультативних занять, відродження масових спортивно-художніх свят і днів здоров'я, різноманітних змагань і конкурсів, створюючи для цього необхідні умови.

Особлива увага в позаурочних заняттях повинна звертатися на реалізацію школярами в повсякденному житті знань, умінь і навичок, набутих на уроках.

Характерною рисою позаурочних форм занять є їхня добровільність. Тому організатори повинні піклуватися про те, аби викликати в учнів зацікавлення до них. Це досягається передусім їх високою емоційністю. Дуже важливо, щоби кожен учень міг проявити себе в них незалежно від рівня своєї підготовленості.

Характеристику різних форм фізичного виховання в позаурочний час, що надається далі, не варто розглядати як обов'язкову до виконання, а лише як можливість використати ті форми, які за конкретних умов дадуть найвищий ефект у кожній окремій школі.

Вчителі в школі складають план спортивно-масової роботи на навчальний рік і цей план розглядають, а потім затверджують на методоб'єднанні вчителів фізкультури, а тоді директором школи.

За навчальний рік проводимо всі заплановані спортивні змагання, а також «Спортивно-художні вечори», «Спортивно-розважальні свята», заняття учнів в спортивних гуртках, секціях, спортивні заходи в режимі дня все це дало змогу збільшити рухову активність учнів до 12 годин на тиждень.

Список використаних джерел

1. Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. / М. Фіцула. – К., 2001.

2. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. Шиян – Ч.2. – Тернопіль, 2003.
3. Готовцев П. И., Дубровский В. Л. Самоконтроль при заняттях фізкультурою.
4. Концепція позакласної виховної роботи у ЗОШ – К., 1991.
5. Суходольська Л. В., Фіцула М. М. Методика виховної роботи / Л. В. Суходольська. – Тернопіль, 1998 р.

Н. С. Ярема

вчитель основ християнської етики

НВК «ЗШЛ № 23 ПНУ ім. В. Стефаніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ ФОРМУВАННІ УЧНІВ

Формування успішної всебічно розвиненої особистості є метою виховання підростаючого покоління. Шкільні навчальні заклади здійснюють моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання учнів. Але перш за все це завдання належить сім'ї.

Сім'я є первинним природним середовищем соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей і традицій.

З перших днів саме сім'я покликана готувати дитину до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її побуту, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власний досвід поведінки й діяльності. Тілесне виховання у сім'ї передбачає зміцнення здоров'я, сил та правильний фізичний розвиток дитини [1, с. 4]. Розумово-інтелектуальний розвиток і формування дітей здійснюють шкільні заклади освіти. Виявлення особистих здібностей учнів, здобуття і засвоєння основоположних знань про світ і суспільство, вибір професійної діяльності – ці та інші завдання реалізуються в школі.

Духовно-моральне виховання покликане формувати у дітей високу духовну та моральну чистоту. Складність цього завдання в тому, що воно вирішується, як правило, через добре поставлене в духовно-моральному аспекті життя сім'ї, суспільного ладу, вчинки людей, приклад батьків та вчителів. Власне, духовність виховується духовністю, перед дітьми відкривається широкий простір для накопичення знань як бази для формування наукового світогляду; оволодіння основними розумовими операціями (аналізом, синтезом, порівнянням); вироблення інтелектуальних навичок, готує їх до розумової діяльності.

Виховний вплив сім'ї зростає, якщо батьки цікавляться не лише навчанням, а й позанавчальною діяльністю своїх дітей. За таких умов інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства, формується свідомий громадянин.

Найефективнішим чинником сімейного виховання є спільна трудова діяльність батьків і дітей. Дітей слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки, адекватні їхнім віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання, які не підкріплені прикладом.

Успіх сімейного виховання великою мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, дотримання певних сімейних правил. Домашній затишок звільнює думку, заспокоює та надихає, облагороджує дітей.

Провідну роль у сімейному вихованні відіграє мама. Саме вона найсильніше впливає на дітей, особливо в сфері духовно-морального виховання. Діти, які виростають без материнського тепла і ласки, здебільшого похмурі, замкнені, злостиві, вперті.

Також важливим є й вплив батька, особливо коли йдеться про виховання хлопчиків. Проте виконати свої виховні функції батько і мати можуть лише за умови, що між ними панує справжня любов. Лише у випадку, коли діти бачать у батьках взірець сильної, взаємної, діючої любові, вони можуть стати справжнім авторитетом для своїх дітей.

«Ваша власна поведінка, — писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, — вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, виховує дитину кожний момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома. Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поводитися з друзями і ворогами, як ви смієтесь, читаєте газету, — в тоні дитина бачить або відчуває, всі повороти вашої думки доходять до неї невидимими шляхами, ви їх не помічаєте. А якщо вдома ви грубі або хвастливі, або ви пиячите, а ще гірше, якщо ви ображаєте матір, вам уже не треба думати про виховання: ви вже виховуєте своїх дітей і виховуєте погано, і ніякі найкращі поради й методи вам не допоможуть» [3, с. 98].

Виховання та плекання в дітях сімейних цінностей є надзвичайно важливим в наш час нестійких, релятивних переконань, коли постулюється відносність істин і традиційних поглядів. Ще недостатньо сформована і самостійна дитяча свідомість потребує опори під ногами та впевненості, зрозумілої і позитивної картини світу. Здійснюване на уроках християнської етики вивчення таких основних сімейних цінностей як подружня вірність, турбота про дітей, опіка дітей над батьками, збереження пам'яті предків формує базову канву родинних вартостей, які теперішній учень, а у майбутньому свідомий зрілий громадянин реалізовуватиме у власному житті.

Найефективніше розумінню подібних цінностей допомагає притча чи коротке оповідання морально-етичного змісту. Напротивагу твердженням «під вінець і кінець», «бери від життя все і відразу» і подібним, розгляд, дискусія і обговорення «Притчі про любов подружню» та «Притчі про любов, що годує сім'ю» може сприяти формуванню інших, відмінних від попередніх, переконань.

Як стверджує Адріан Буковинський, «щасливі стосунки в батьківській сім'ї – фундамент для побудови системи здорових життєвих цінностей у молодшого покоління» [1, с.18]. Проте, не кожен мав у своєму житті приклад

гармонійних взаємовідносин. Тому таким важливим є навчання, яке дасть знання побудови щасливих стосунків з близькими, коханими, друзями, оточуючими людьми. Оскільки «створити щасливу родину можна, ставши самому щасливим» [1, с. 33]. Також потреба в знаннях відчувають як ті, в кого стосунки складаються нещасливо, так і щасливі. Добре коли подібні відомості є доступними для молодого покоління вже у школі. Етика подружнього життя, що є наскрізною темою уроків християнської етики в 10 класі, дає відповіді на основоположні питання морально-етичних основ сім'ї. Вміння відрізнити закоханість і любов дозволяє здійснювати свідоме оволодіння власною почуттєвою сферою. Розуміння зрілості як передумови створення сім'ї, знання того, якою по суті є чоловічість і жіночість, важливість чистоти душі і тіла, культура стриманості, усвідомлення відповідальності батьківства і материнства, сприйняття власного життя та стосунків з людьми як дару Бога – все це необхідне молодій людині, яка формує свою систему цінностей. Власний приклад вчителів, що знаходить своє вираження в люблячому ставленні до учнів, в мудрій пораді, підтримці, відкритості до обговорення різних питань, безумовно надихає сміливо приймати виклики життя та нічого не боятися.

Отже, метою сучасного морально-етичного духовного виховання є гармонійне всебічне формування особистості учня. Провідна роль у вихованні та навчанні належить розвитку духовності та відчуття всеєдності, співпричетності до подій, що відбуваються, відповідальності. Оскільки базовим елементом суспільства виступає сім'я, то прищеплення основних сімейних вартостей займає чільне місце серед завдань навчання та виховання.

Притча про любов подружню

На краю поля стояли Любов і Розлука і милувалися молодою парою.

Розлука говорить Любові:

— Споримо, я їх розлучу?

— Любов відповідає:

— Стривай, дай я зроблю до них всього один підхід, а потім ти можеш підходити до них стільки, скільки захочеш - і тоді ми побачимо, чи зможеш ти їх розлучити.

Розлука погодилася.

Любов підійшла до молодої пари, доторкнулась до них, заглянула в їхні очі і побачила, як між ними пробігла іскра...

Любов відійшла і каже:

— Тепер твоя черга.

Розлука відповіла:

— Ні, зараз я нічого не можу зробити - зараз їх серця наповнені любов'ю. Я прийду до них пізніше.

Минув час. Розлука заглянула в будинок і побачила молоду матір з немовлям, батька. Розлука сподівалася, що любов вже пройшла і тому з надією переступила поріг їхнього будинку. Але, заглянувши в їхні очі, вона побачила Подяку.

Розлука повернулася і сказала:

— Я прийду до них пізніше.

Минув час, Розлука знову з'явилася до них - у будинку шуміли діти, з роботи прийшов втомлений чоловік, мати заспокоювала дітей. Розлука сподівалася, що вже тепер-то вона точно зможе їх розлучити - адже за цей час і Любов і Подяка вже давно повинні були вивітритися з їх сердець. Але, заглянувши в їхні очі, вона побачила Повагу і Розуміння.

— Я загляну пізніше, - сказала Розлука.

Минув час. Знову прийшла в їхній дім Розлука. Дивиться вона - діти вже дорослі, сивий батько пояснює щось своїм дітям, дружина щось готує на кухні. Глянула в їхні очі і розчаровано зітхнула: вона побачила в них Довіру.

— Я прийду пізніше, - сказала Розлука і вийшла.

Минув ще час. Заглядає знову Розлука в будинок, дивиться, а там бігають онуки, біля каміна сидить, похнюпившись, старенька жінка.

Розлука дивиться і думає про себе:

— Ну от, схоже, мій час настав. Хотіла вона було зазирнути старенькій в очі, але та встала і вийшла з дому. Розлука пішла за нею. Незабаром прийшла старенька на цвинтар і сіла біля могили. Це була могила її чоловіка.

— Схоже, я запізнилася, - подумала Розлука, - час зробив за мене мою роботу. І Розлука заглянула в заплакані очі старенької. А в них вона побачила Пам'ять - Пам'ять про Любов, Подяку, Повагу, Розуміння і Довіру... [4].

Притча про любов, що годує сім'ю

Жила собі звичайна селянська сім'я. Чоловік і жінка. І жили вони з того, що вирощували яблука у своєму саду, а восени продавали їх.

Та сталося одного року, що селянин, занедужавши, не зібрав урожаю. Чимало яблук зігнило. Що ж робити? Якщо не продати врожаю, то сім'я не виживе.

Християнин зібрав усі гнилі яблука і поїхав на ринок продавати те, що є. Благословила його жінка і сказала, що все буде добре. Так селянин і поїхав.

І от дорогою стрівся йому купець. Бачить той, що селянин їде дорогою на ринок, а його віз повний гнилих яблук. Поглянув купець і каже:

- Що ж це ти, дурню, робиш? Везеш на ринок гнилі яблука, коли в тебе їх ніхто не купить!

- Знаю, купче, знаю, - відказує селянин. – Але що маю робити? Продавати треба, бо ж погинемо ми з жінкою.

- Егеж, дістанеш ти від жінки, коли ні з чим повернешся з ринку. З'їсть тебе живцем!

- О, купче, про це ти не хвилюйся. Жінка золота у мене. Вона душі в мені не чує.

- А отакого, чоловіче, не буває! – відповідає купець.

- Та ще й як буває! Золота в мене жінка!

Тоді купець запропонував побитися об заклад:

- Ну що ж, чоловіче, посперечаймося! Зараз ми повернемося до тебе додому і скажемо, що яблука гнилі, ніхто їх в тебе не купив і жити вам не буде за що. Якщо жінка у тебе справді така, як ти кажеш, то ти виграв – віддам я тобі он

той кошіль з золотом. А якщо би брешеш і жінка зчинить тобі бучу, то я виграв, і заберу твого коня з возом? Згода?

- Згода!

І от повернулися вони до селянина додому. Він з порога в розпачі й каже жінці:

- Лихо, жінко! Не зміг я продати яблука! Горе нам узимку буде!

- Що ти, любий. Про що ти кажеш? Вернувсь, і то добре. Та ще гостя привів. Заходьте, зараз умитися вам дам і стіл застелю. Відпочинете і пообідаєте.

І от сіли вони за стіл, а жінка селянина за ним доглядає і аж сяє від радості. Купець же тільки й повертає розмову на проданий врожай і як ця сім'я всю зиму жити буде. А жінка селянина йому постійно відповідає:

- Та налагодиться якомсь усе, проживемо! Тепер головне, щоб чоловікові і гостю добре було.

Довго вони так сиділи. Врешті-решт купець зрозумів, що програв спір. Витяг він свій кошіль і каже:

- Так, чоловіче, немало бачив я на цьому світі, але такої золотої жінки, як у тебе, не бачив. Правду ти казав. От твої гроші і живіть щасливо! [2]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буковинський А. Й. Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя / А. Й. Буковинський. – К.: Україна, 2014. – 172 с.

2. Віссон Діана. 365 притч на щодень / Діана Віссон. – Львів: «Свічадо», 2013. – 336 с.

3. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей / А.С. Макаренко. – Київ: Радянська школа, 1980. — 330 с.

4. Притча про любов подружню [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://dc.lviv.ua/blog/andrey_pavlyshhyn/2277-pritcha-pro-lyubov-podruzhnyu.html.

*Валентина Лацук,
учитель зарубіжної літератури
вищої категорії, вчитель-методист
НВК «ЗШЛ №23 ПНУ
ім. В. Стефаника»*

НАУКОВІ ПІДХОДИ І ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО - ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розкрито питання науково-методичних аспектів особистісно орієнтованого навчання, проблем і перспектив впровадження особистісно орієнтованого навчання та виховання у процесі вивчення світової літератури, а також технології особистісно орієнтованого уроку літератури.

Провідні держави світу приділяють суттєву увагу питанню розвитку компетентної особистості. Сучасній українській державі потрібні освічені, активні, творчі громадяни, що обумовлює актуальність впровадження особистісно орієнтованого підходу у систему загальної середньої освіти.

Особистісно орієнтоване навчання, на думку вітчизняних і зарубіжних дослідників, є перспективним з таких причин:

- у центрі навчального процесу знаходиться дитина як суб'єкт пізнання (що відповідає світовій тенденції гуманізації освіти);

- особистісно орієнтоване навчання є здоров'язберігаючою технологією;

- останнім часом окреслилася тенденція, коли батьки обирають не тільки навчальні предмети, послуги, але й сприятливе, комфортне освітнє середовище для своєї дитини, в якому б збереглася і розвивалася її індивідуальність;

- необхідність переходу до особистісно орієнтованого навчання визначається суспільством.

«Освіта України – це освіта для людини, – визначено у Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи. – Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, критично мислити».

В технології особистісно орієнтованого навчання особливе значення надається такому фактору розвитку, який у традиційній педагогіці майже не враховувався, ігнорувався – суб'єктному досвіду життєдіяльності, набутому дитиною до часу навчання у школі в конкретних умовах сім'ї, соціокультурного оточення, у процесі сприйняття і розуміння нею світу людей та речей.

Метою особистісно орієнтованого навчання є поєднання виховання та освіти в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку дитини, підготовки її до життєтворчості.

У сучасності існують різні підходи до визначення цілей особистісно орієнтованого навчання, а саме:

- визначити життєвий досвід кожного учня, рівень інтелекту, пізнавальні здібності, інтереси, якісні характеристики, які спочатку треба розкрити, а потім узгодити зі змістом освіти та розвинути в навчально-виховному процесі;

- формувати позитивну мотивацію учнів до пізнавальної діяльності, потребу в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні школярів у межах соціокультурних і моральних цінностей нації;

- озброїти учнів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для становлення самобутньої сучасної людини, здатної вести конструктивний діалог з іншими людьми, природою, культурою.

Провідним принципом особистісно орієнтованого навчання визнано індивідуалізацію навчання, що передбачає вирішення двох завдань. По-перше, це сприяє дітям з перших років цілеспрямованої освіти засвоювати знання у

тому темпі, який зумовлюється їх пізнавальними здібностями. По-друге, надає можливість здібним дітям максимально розвивати власні позитивні задатки, розкривати творчий інтелектуальний потенціал.

Наступним принципом є максимальне наближення навчального матеріалу до реалій життя. Реалізація цього підходу сприяє розумінню учнями важливості знань, необхідності постійного їх оновлення.

Для вчителя, який працює над реалізацією проблеми ООН, ключовими словами повинні бути допомога і підтримка. Підтримка ґрунтується на любові до дітей, гуманізації навчального середовища. Актуальними для розуміння сутності особистісно орієнтованого навчання є погляди В.О.Сухомлинського, який вважав, що педагог повинен відчувати в собі дитинство, розвивати здатність до розуміння дітей і, головне, не ламати дитячу індивідуальність, а виправляти і спрямовувати її розвиток, розуміючи, що дитина знаходиться у стані самопізнання, самоствердження, самовиховання.

Яким же чином можна підтримати дитину на уроці?

По-перше, цьому сприяє використання засобів, що забезпечують підтримку всім учням і створюють для них необхідний емоційний фон доброзичливості, взаєморозуміння, співпраці. Це уважне, привітне ставлення вчителя до учнів, залучення до планування занять, створення ситуацій взаємного навчання, позитивна оцінка досягнень, діалогічне спілкування.

По-друге, зазначене реалізується на основі застосування засобів, що забезпечують індивідуальну (особистісну) підтримку, припускають діагностику розвитку, навченості, вихованості, виявлення особистих проблем дітей. Це створення «ситуацій успіху», підвищення статусу учня, значення його власного внеску у вирішення загальних проблем.

Технологія особистісно орієнтованого уроку (за С.Подмазіним) передбачає, що учень, перетворюючись на суб'єкт навчальної діяльності, має оволодіти основними етапами діяльності: *орієнтація* → *визначення мети* → *проекування* → *організація* → *реалізація* → *контроль* → *корекція* → *оцінка*

В умовах особистісно орієнтованого навчання учень є суб'єктом навчання, а вчитель є не лише носієм певних знань, а й помічником становлення школяра як особистості. Тому, говорячи про урок літератури, можна сказати, що його мета полягає у відкритті неповторного «Я» кожної дитини, створення умов для її самореалізації. Успішному розв'язанню цих завдань сприяють, на нашу думку, нетрадиційні форми навчальної діяльності, інтерактивні технології навчання, оскільки «відчуття новизни – один з великих стимулів у навчанні учнів» [2, с.10]

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання,

взаємонавчання, в якому і учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання, які розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Коли учень є учасником лише пасивного навчання (лекція, читання), то при цьому спостерігається низький рівень засвоєння матеріалу. Значно вищий рівень буде за умов інтерактивного навчання, навчання інших та застосування знань. Недаремно ж Конфуцій сказав: *“Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію”*.

Головне у викладанні літератури – *навчити школярів глибоко особистісно сприймати художній твір*. А для цього потрібно створити оптимальні умови для активізації творчої діяльності учнів у процесі роботи з художнім текстом.

Читаючи, кожен пізнає себе. Конструюючи (переосмислюючи) смисл прочитаного твору, читач вносить в інтерпретацію свої особисті якості: упередження, бачення та інші індивідуальні концепти.

Використання інтерактивних та особистісно-орієнтованих методів і прийомів навчання заохочує учнів до активного пізнання, що допомагає осмисленому і більш глибокому засвоєнню матеріалу.

На кожному уроці, зазвичай, потрібно працювати над розвитком творчих здібностей учнів. Дуже важливо не подавати готові істини, а спонукати мислити, самостійно розв'язувати проблеми. Запитання проблемного характеру активізують мислення старшокласників, створюють інтелектуальну атмосферу, дух співтворчості. Цьому передусім сприяє робота у групах, де учні-лідери (координатори) визначають методи, прийнятні для виконання певного завдання, а інші представники груп виконують творче завдання.

У процесі викладання світової літератури активно застосовуємо такі методи інтерактивного особистісно орієнтованого навчання:

<ul style="list-style-type: none"> · створення асоціативного куща; · технологія "Мікрофон"; · технологія "Незакінчене речення"; · робота у групах "Діалог" або "Спільний проект"; <ul style="list-style-type: none"> · "Передай крейду"; · "Відгадай слово"; · "Відгадай літературного героя" (за одягом, портретом, вчинками тощо); <ul style="list-style-type: none"> · "Істинне – хибне"; · "Лови помилку"; · "Режисерування тексту"; 	<ul style="list-style-type: none"> · Мозкова атака"; · "Гронування"; · робота в парах; <ul style="list-style-type: none"> · "Акваріум"; · "Мозаїка" ("Зигзаг", "4x4"); <ul style="list-style-type: none"> · "Сенкан"; · "Дискусійна мережа"; <ul style="list-style-type: none"> · "Позначки"; · написання есе; · "Кубування"; · "Ромашка запитань"; · діаграма Вена ("Літературне коло").
--	--

Особистісно орієнтоване навчання має такі ознаки:

- Повідомлення учням цілей заняття, орієнтованих на конкретний результат.
- Стиль спілкування, стосунки « учитель – учень» базуються на педагогіці співробітництва.
- Створення позитивного настрою на уроці, відповідної мотивації, ситуації успіху, взаємопідтримки, переважання діалогічної форми спілкування, індивідуальної, парної та групової роботи.
- Заняття будується на діяльній основі: учень активно працює (самостійно, в парах, групах, кооперативно) на всіх етапах, навчаючись самостійно здобувати знання і застосовувати їх у різних видах діяльності.
- Учень постійно знаходиться в ситуації вибору (змісту освіти, темпу, виду завдань, способу опрацювання матеріалу).
- Оволодіння навичками цілевизначення, планування, організації, рефлексії, оцінки, корекції є обов'язковою складовою заняття.
- Особистісно орієнтоване заняття ґрунтується на врахуванні психофізіологічних особливостей школяра, його інтересів, ціннісних орієнтацій.

Література – предмет особливий. Нинішнє юне покоління мусить знайти шляхи переходу від жорстокого раціоналізму до духовності, подолати кризу духовності як найглибшу кризу людства, а тому його пріоритетами мають бути шляхетність почуттів, гуманність у стосунках, висока моральність. Саме на формування таких цінностей спрямоване особистісно орієнтоване навчання.

Варіанти шляхів реалізації методики особистісно орієнтованого навчання можуть бути різноманітними. Найголовніше, щоб вибір засобів навчальної діяльності здійснювався з урахуванням особистості учня, сприяв його самореалізації. Максимально активізувати внутрішні ресурси учнів можна як під час проведення репродуктивних або продуктивних типів роботи, так під час запровадження найновіших технологій навчання.

Важливе місце цей метод посідає серед інших методів, бо він сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, виховує інтерес до процесу навчання. Завдання пошуково-випереджального характеру розвивають критично-оцінювальне ставлення до проблеми, порушеної в творі, формують уявлення про літературу як вид мистецтва, а також сприяють вихованню самостійності, усвідомленому ставленні до життя. Серед пошуково-випереджальних завдань визначаю такі: біографічні; літературознавчі; історико-краєзнавчі; творчі; художні. Необхідну біографію письменника розповідають самі учні, які отримали випереджальне завдання.

Учні мають не просто вчити статтю підручника, а й опрацювати додаткову літературу, відвідати бібліотеки, можливо, скористатися іншими сучаснішими джерелами інформації (журнали, газети, Інтернет), обробити їх і зробити

висновок. Використати на уроці вирази письменника, вирази інших видатних людей про нього, ілюстрації.

Подібні творчі завдання, самостійні відкриття не просто корисні, вони приносять учням радість самопізнання. Таку радість ми можемо їм дарувати ледь не на кожному уроці. Найкраще це вдається під час використання компаративного (порівняльного) аналізу.

Завдання пошуково-випереджального характеру активізують пізнавальну активність учнів, є запорукою успішного навчання і розвитку природних розумових здібностей, тому що в основі пошуково-дослідницької роботи лежить також принцип самостійної роботи. Цей самий принцип покладено і в основу проблемного навчання як одного із способів організації дослідницької діяльності школярів.

Питання ролі проблемного навчання в розвитку мислення порушувалося багатьма вченими вітчизняної й зарубіжної педагогіки. Проблема ситуація може виникати сама по собі і розв'язуватися вчителем, учнями чи спільними зусиллями вчителя й учнів. Сперечаючись, доводячи свою правоту, учні вчаться не тільки висловлювати свою думку, а й знаходити шляхом зіставлення різних поглядів на одну і ту ж проблему правильне рішення. Учні вчаться самостійно задовольняти власні естетичні потреби, цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості. А для цього треба багато читати. Гете на схилі літ писав: „Добрі люди і А не підозрюють, скільки треба праці і часу, щоб навчитися читати... Я сам на це витратив вісімнадцять років і все ж не можу сказати, що повністю досяг мети,,.

Завданням педагога вважаю - прищепити учням уміння самостійно орієнтуватись у цьому розмаїтті ідей, поглядів, думок; виховувати особистість, здатну сприймати, розуміти красу і будувати своє життя за її законами. Серед варіантів моїх уроків є такі: проблемне навчання; інсценування; робота в малих групах; анкетування; заочна подорож; комп'ютеризація навчання.

Вважаю, що тільки інтерактивні методи навчання сьогодні можуть вирішити проблему підвищення ефективності уроку літератури, виховання естетично-розвиненої особистості.

При викладанні літератури особливе місце займає внутрішній процес навчання. Що це означає? Виходячи з власного досвіду, я переконуюсь, що дуже важливо, щоб учні пережили твір, а не просто прослухали як пасивні слухачі. Я спостерігаю, що часто учні емоційно не переживши твір, у своїх відповідях, під час самостійних письмових робіт, керуються лише його загальною ідеєю, не усвідомлюючи логіки образів і картин життя, змальованих автором. Інколи вони добросовісно прочитали твір, але не побачили, не відчули у ньому того, що прагнув утвердити письменник.

Я вважаю, що справжнє читання - це співпереживання, бо найтонші і найживотворніші корінці переживань - це почуття. А як цього досягти?

Звичайно, при допомозі інсценівки. Коли учні спостерігають за героями (дійовими особами), вони тоді яскраво уявляють прочитане. Вони переживають прочитане, в них нагромаджуються враження, емоції, симпатії, антипатії, спостереження. Це сприймання твору серцем. Весь цей чуттєвий, емоційний матеріал осмислюється, систематизується, узагальнюється під час подальшого вивчення (пізнання) твору. В методичних посібниках багато говориться про почуття, роздуми, сприймання, узагальнення.

Однак, рекомендовані способи і прийоми, якими можна досягти цих проявів духовного життя учнів, дуже бідні. Аналізуючи свої уроки, я прийшла до висновку, що там, де звучить інсценівка, твір залишається довше у пам'яті, ніж просто переказаний зміст твору.

Легше, звичайно, для мене працювати над складанням інсценівки за драматичним твором. Вибираю найважливіші думки і комбіную. Важче працювати з прозовим твором, бо потрібно окремі думки з монологів, діалогів складати в мову діалогу. Але ефект, на мою думку, заслуговує високої оцінки.

Готуючи інсценівки, я вивчаю вміння учнів читати за певними ролями твір, раджусь з учнями, хто зможе краще виконати роль. Потім призначаю виконавців, готуємо костюми, декорації. Вважаю, що інсценівки забезпечують умови для розвитку сценічно-ігрової діяльності учнів. Велику увагу приділяю злагоженості дій виконавців, а також їх вмінню передати задум письменника.

Для інсценівки до роману Ф.М. Достоевського «Злочин і кара» вибираємо ключові епізоди твору. Це вийшов діалог між Сонею Мармеладовою та Родіоном Раскольниковим, який розкриває суть теорії юнака про дві категорії людей. При складанні інсценівки до оповідання А.П. Чехова ми зупинилися на основних роздумах головного героя Якова про життя і створили діалог Якова зі своєю дружиною Марфою.

Знайомлячись з п'єсою Б.Шоу «Пігмаліон» на консультаціях, вибрали за основу кульмінаційний момент, де головна героїня Еліза Дуліттл демонструє свої знання, культуру поведінки, манери, які отримала після занять у професора Хіггінса.

Підібрали костюми, зробили букет фіалок у корзинці, як один із символів п'єси.

Прекрасно звучить діалог з роману Ф.М.Достоевського "Злочин і кара", між Родіоном Раскольниковим і Сонею Мармеладовою, який розкриває суть теорії юнака про дві категорії людей. Захопившись ідеалом Наполеона, Родіон Раскольников вирішив перевірити себе, чи зможе він, як Наполеон,

переступити через кров для блага народу чи ні. Врешті-решт, цей задум зазнав краху.

Учень, який читає, а точніше, дочитує твір, після ідейно-художнього аналізу його на уроці, добре запам'ятовує зміст і має ґрунтовні знання.

Продуктивними усними завданнями вважаю такі: характеристика головних героїв твору; бесіда; співбесіда; повідомлення про цікаві сторінки життя письменника; знайти цитати, у яких зосереджена головна думка твору; знайти епітети, порівняння для характеристики персонажів твору; розповідь окремих уривків напам'ять; розгадування кросвордів, вікторин.

Крім того, учні приділяють багато уваги комп'ютеру. Зважаючи на це, планую такі завдання: знайти в Інтернеті матеріал про життя і творчість письменника; ілюстрації до твору, що вивчається; цікаві вирази письменника; вирази науковців про письменника; зв'язок письменника з Україною, скласти презентацію. Ці завдання допомагають розширити кругозір учня, закріплюють вміння працювати на комп'ютері.

Вважаю, що основна мета сучасного навчання — перетворення безособистісної педагогіки, зокрема, методики викладання літератури, в особистісну.

Виходячи з цього, ретельно переглядаю мету, зміст, методи навчання. Відчуваю, що вплив учителя на учня величезний, коли, стимулюючи його діяльність, спрямовую на набуття певних літературних знань.

Найпродуктивнішими письмовими завданнями вважаю такі:

1. скласти запитання до вікторини "Що? Де? Коли?", "Чи знаєте ви?..."
2. нагородити епітетами героїв літературного твору;
3. дібрати епіграф або заголовок до вивченого твору;
4. відповісти на запитання до тестів;
5. виконати завдання за картками;
6. придумати інший початок або кінцівку твору, дотримуючись авторського стилю;
7. поділитися своїми враженнями від твору;
8. продовжити твір власними думками;
9. скласти інсценівку вивченого твору;
10. написати передмову (післямову) до певного твору;
11. пригадати монолог від імені персонажа вивченого твору;
12. скласти схеми, кросворди, тести.

Для активізації творчої роботи використовую різні типи нестандартних уроків: урок-конференція, урок-прес-конференція, урок-диспут, урок-концерт, урок-дискусія, урок-проба на роль, урок-суд, урок-спогад, урок-пам'ять, урок-

засідання прес-клубу, усний журнал, тематичні атестації у формі співбесід та заліків.

Дуже цікаві учні складають схеми після вивчення творів. Так, наприклад, осмисливши роман Ф.М. Достоевського «Злочин і кара», учні склали схему у вигляді зламаної кленової гілки, яка розташована так, що місце зламу - посередині, середина знаходиться нижче початку і кінця. Листя спочатку зелені, потім до зламу пожовклі, а на тій частині, що піднялась угору - спочатку жовті, а потім зелені. Так учні відобразили зміни в свідомості Родіона Раскольникового до суду і після нього.

З домашніх завдань вважаю найкращими творчі роботи, що виражаються у складанні тестів, кросвордів, вікторин. Адже тестами необхідно охопити не тільки біографію письменника, але й твір, що вивчається. Практикую складання тестів як за творчістю одного письменника, так і декількох, об'єднаних однією темою в творах.

У своїй практичній роботі я часто проводжу нестандартні роки, де використовую випереджальні завдання, причому, визначаючи завдання, враховую особливості кожної особистості. На таких уроках виникає атмосфера напруженого інтелектуального пошуку, що розвиває творчі можливості особистості учня. Крім цього, використовую елементи інтеграції з історією, правом, українською літературою, англійською мовою.

Я прагну побудувати свою роботу так, щоб залучити учнів до творчого пошуку, щоб кожен із них міг реалізувати себе.

Дослідницька робота на уроках: дослідити творчість та біографію письменника (цікавий матеріал з Інтернету про певну країну, добу, культуру певного періоду); дібрати музичний супровід; дібрати епіграф; знайти матеріал в Інтернеті на тему: «Письменник і Україна»; дібрати дидактичний матеріал та ілюстрації. Ефективною роботою є складання інсценівок до творів. Перевтілення в героїв творів, сприяє розкриттю індивідуальності учнів.

Проводжу такі уроки, як урок-роздум, урок-дискусія, усний журнал, заочна подорож, круглий стіл, бінарний урок.

Останнім часом я більше приділяю уваги таким видам роботи, як інтерв'ю, діалог, монолог, логічне продовження сюжету, інсценівка. На мою думку, такі завдання розширюють кругозір учня, розвивають його творчі здібності, змушують самостійно розібратися в проблемах, що піднімаються у творах, змушують учня поринути в змістовні глибини твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богосв'ятська А.І. «Реалізація моделі особистісно орієнтованого навчання на уроках світової літератури / А. І. Богосв'ятська; Зарубіжна література в школах України, – 2013. - №4. – С. 9-14

2. Волощук Є. Вивчення зарубіжної літератури в 11 класі: посібник для вчителя. / Є. Волощук. - К. Освіта. 2002 - С. 127-129.
3. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах / Л. Ф. Мірошніченко; К.: Ленвіт, 2000. – С. 124-134.

ЗМІСТ

Бельбас О. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	3
Бичківська Т. ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	8
Гопчак Л. ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ ШКІЛЬНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ	15
Гуменюк М. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ	19
Заярнюк Е. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ПОТЕНЦІАЛІВ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	24
Костів Я. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	30
Кузишин М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ	35
Курівчак Н. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ	38
Мілехін Л. СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗНО	43
Москальчук Н. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ВПРАВ	46
Скринник Г. РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМУЛИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: МРІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ	49
Тодорів М. НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ОСНОВНИХ КАТЕГОРІЙ ПЕДАГОГІКИ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	52
Федько В. ВПЛИВ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНИХ ГУРТКАХ ТА СЕКЦІЯХ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ	55
Ярема Н. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В ДУХОВНО-МОРАЛЬНОМУ ФОРМУВАННІ УЧНІВ	62
Лашук В. НАУКОВІ ПІДХОДИ І ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	66

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ
кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика

№ 26

Відповідальність за достовірність поданої інформації несуть автори.

©Івано-Франківськ, 2017